

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΗΛΙΚΙΔΗ

ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1957

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΗΛΙΚΙΔΗ

Επικοινωνία : htlikidou@gmail.com

ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές. Για να δείτε ένα αντίγραφο αυτής της άδειας, επισκεφθείτε το <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> ή στείλετε επιστολή στο Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1957

ΠΡΟΣΩΠΑ

1. ΒΟΛΦ Γερμανός ταγματάρχης, Διοικητής του Στρατοπέδου.
2. ΣΝΑ·Γ·ΝΤΕΡ » » Γεν. καθηκόντων, νεώτερος.
3. ΓΚΡΟΣΕ » λοχαγός.
4. Α' και Β' Γερμανοί λοχίες.
5. ΧΑΝΣ Γερμανός στρατιώτης, οδηγός του Βόλφ.
6. ΔΥΟ Γερμανοί στρατιώτες.
7. ΜΑΡΙΑ Έλληνίδα μητέρα κρατούμενου.
8. ΖΗΣΗΣ Κρατούμενος γιός της.
9. ΧΟΡΟΣ (Α' και Β' ΗΜΙΧΟΡΙΑ).
10. Α' ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ (Άρχηγός του Έλληνικού αντάρτικου τμήματος, πού λευτερώνει τὸ στρατόπεδο).
11. Β' και Γ' ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΙ.
12. Α',Β',Γ' ΑΝΤΑΡΤΕΣ
13. ΧΟΡΟΣ του τέλους.

Οί Γερμανοί, αξιωματικοί και στρατιώτες, με στολή έκστρατείας, (κράνη, μπαλάσκες, στάγιορ, πιστόλια, χειροβομβίδες).

(Γραφείο τοῦ Διοικητῆ τοῦ Στρατοπέδου, ταγματάρχῃ Βόλφ.
Στὸν τοῖχο τοῦ βάθους καὶ σχεδὸν σ' ὅλο τὸ μῆκος, τερά-
στιο πορτοπαράθυρο, ποὺ βγάζει σὲ βεράντα, πάν' ἀπὸ τὸν
τόπο τῶν ἐκτελέσεων. Στὸν ἀριστερὸ τοῖχο, εἴσοδο τοῦ
γραφείου καὶ παράθυρο, ποὺ βλέπει στὴν κεντρικὴν αὐλή.
Στὸν δεξί, πόρτα, π' ὁδηγᾷ σὲ ὑπνοδιαμέρισμα. Πάνω στὸ
Γραφεῖο τοῦ Διοικητῆ, τηλέφωνο, ἓνα μπουνάλι κονιάκ,
ἓνα ποτηράκι κ' ἓνας τεράστιος χαρτοφύλακας. "Ὅλα τ'
ἄλλα μαρτυροῦν ἐγκατάλειψη, καθὼς ἡ Μονάδα εἰν' ἐτοιμῇ
ν' ἀποχωρήσει. Ὁ Βόλφ, ποὺ μπροστὰ στὸ παράθυρο, μὲ
τὴν πλάτη στοὺς θεατὲς διαβάζει κάποιον ἔγγραφο, στρέφει,
σὲ λίγο, κατευθύνεται στὸ γραφεῖο του καὶ πατᾷ τὸ κουμπὶ
ἡλεκτρικοῦ κουδουνιοῦ. Στὴν πόρτα, εὐθύς, ἀκούονται δυὸ
χτύποι).

ΒΟΛΦ (καθὼς κάθεται)

— Ἐμπρός.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ (Μπαίνει - Χαιρετᾷ)

— Διατάξτε.

ΒΟΛΦ

— Πῆς νὰ ῥθεῖ στὸν ταγματάρχῃ Σνάιντερ.

(Ὁ στρατιώτης χαιρετᾷ καὶ βγαίνει. Ὁ Βόλφ στηρίζει τοὺς ἀγ-
κῶνες στὸ Γραφεῖο κι' ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι στὶς γροθιές. Καθὼς
δείχνει νὰ στοχάζεται κάτι σοβαρό, τὸ πρόσωπό του ὅλο κι' ἀ-
γριεύει. Χτυπᾷ τὸ τηλέφωνο. Σηκώνοντας τ' ἀκουστικό.)

— Ἐμπρός... Ὁ ταγματάρχης Βόλφ... Διατάξτε στρατηγέ μου...

“Ολα καλά... Πανέτοιμοι. Κινοῦμε σὲ τρεῖς ὥρες...
Ναὶ ναί, πρὶν πέσει σούρουπο... Πῶς φέρουντ’ οἱ δεμένοι ;
Δὲ λένε νὰ λουφάζουνε. Σκοτώνουμε καμπόσους
νὰ σκιαζοῦμε τοὺς ἄλλουνούς... Καθὼς θεριὰ σὲ κλούβα.
Καθὼς ἀγρίμια μαντριστὰ σὰν τὸ φευγιὸ ὁσμιστοῦνε...
‘Ορίστε;... Βέβαια κλειστούς. Τριπλομανταλωμένους.
Καὶ διαταγὴ νὰ μὴ φανεῖ στὰ κάγκελα κεφάλι
τί πάει γιὰ ἐκτέλεση. Μὰ τώρα πῶς τοὺς σκιάζεις ;
Δαγκώνουνε τὰ σίδερα. Τοὺς θέριεψ’ ἡ ἐλπίδα
κι’ ἀλί μας ἂν ἀμόλαγαν. Ἄλλ’ ὅμως στρατηγέ μου,
ξέρω κ’ ἐγὼ νὰ τοὺς κρατῶ... Διακόσους, ὥς τὰ τώρα
κι’ ἂν χρειαστεῖ δὲ θὰ σκιαχτῶ κι’ ἄλλους νὰ τουφεκίσω...

(Ἀντιλαμβάνεται πὼς κόπηκε ἡ γραμμή.)

Ἐμπρός... Ἐμπρός... Τί νὰ ᾔγινε ; Τίποτα δὲν ἀκούω...

(πασκίζει νὰ ξανασυνδεθεῖ δίχως ἀποτέλεσμα. Στὴν πόρτ’ ἀκού-
ονται δύο χτύποι καὶ μπαίνει ὁ ταγματάρχης Σνάϊντερ.)

ΣΝΑΪΝΤΕΡ (χαιρετᾷ)

— Χάιλ Χίτλερ.

ΒΟΛΦ (πετώντας τ’ ἀκουστικό).

— Δίχως ἐπαφὴ μ’ ἄφησαν, ταγματάρχα.

Φαίνεται μᾶς ζυγώσανε. Ποιὲς εἶναι οἱ δικές σου
εἰδήσεις ; Στὸν ἀσύρματο, μιᾶ τὸ Στρατηγεῖο ;

ΣΝΑΪΝΤΕΡ

— Ἡ πόλη ἐγκαταλείφθηκε. Μικροφρουρὲς κρατοῦνε.
Μὰ οὔτε καὶ πιέζεται. Ὀλάκερο τὸ βάρος
οἱ παρτιζάνοι τό ᾔριξαν σ’ ἐμᾶς. Κοντοζυγώνουν.
Στὴν « Ἀσπρη—πέτρα » ἔκαναν τὰ πίσω οἱ δικοί μας
καὶ σκιάζομαι μὴ στήσουνε κανόνι.

ΒΟΛΦ

— Ποῦ νὰ τό βρουν;

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Λένε πὼς σέρνουν δυὸ μικρά. Ἄν ἴσως εἶν' ἀλήθεια, τότες θὰ μᾶς βαρέσουνε. Προσμέν' ὦρα τὴν ὦρα.

ΒΟΛΦ

— Μὴ σκιάζεσαι. Πρὶν φύγουμε, κανεῖς δὲ θὰ ζυγώσει. Τὸ λέει τοῦτ' ἡ διαταγή. Κ' εἶν' ἔτοιμα τὰ πάντα ;

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Ἔτοιμα, ταγματάρχα μου. Τὴ διαταγή προσμένω.
"Ο,τ' ἦταν νὰ χαλάσουμε τὸ κάψαμε κι' ὅ,τ' ἦταν
γιὰ φόρτωμα, τὸ φόρτωσα. Ἀράδα τὰ καμιόνια
κ' οἱ ὁδηγοὶ στὴ θέση τους.

ΒΟΛΦ

— Τρεῖς ὥρες μᾶς χωρίζουν.

Πρὶν καλοπέσει σούρουπο κινουῦμε. Κ' οἱ δεμένοι ;

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Αὐτοὶ 'ναι πὺν μὲ σκιάζουνε. Τοὺς δέρνει ἄγρια λύσσα.
Ἀπόδιωξαν τὸ φόβο τους κι' ἀντρειεύτηκαν. Θηρία!
Καὶ τὸ φοβοῦμαι, στὰ στερνά, μὴ λάχει κι' ἀμολήσουν,
γιατί, θαρρῶ, στὸ πάνω μπλόκ, στὸ τρία, πὼς πασκίζουν
νὰ σπάσουνε τὰ σίδερα. Μιὰν ὥρα πὺν πασκίζουν.

ΒΟΛΦ (πετιέται ὀρθός).

— Κ' ἐσεῖς ; Τοὺς καμαρώνετε ;

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Διατόξτε ταγματάρχα.

ΒΟΛΦ

— Πρέπει νὰ τὸ διατάξουμε ; Καὶ τούτῃ τί τὴν ἔχεις ;

(Δείχνει τὴ χειροβομβίδα πὺν ὁ Σνάιντερ φορεῖ στὴ μέση.)

"Αν μπεῖ ἀπ' τὸ παράθυρο, τί λέτε ταγματάρχα,
δὲ θὰ λουφάξουν ; Τὸ λοιπόν ; Ἡ μήπως καρτερεῖτε
νὰ βγοῦνε νὰ μᾶς σφάζουνε ;

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Θα γίνει.

ΒΟΛΦ

— Μὰ πρίν γίνει,

θέλω ἀπὸ δαύτους μερικούς. Ἀπὸ τὸ μπλὸν τὸ τρία.

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Νὰ πᾶνε γιὰ ἐκτέλεση ;

ΒΟΛΦ

— Ὅχι, ἐδῶ τοὺς θέλω.

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Ἐδῶ ; Τί νὰ τοὺς κάνετε ; Νομίζω ταγματάρχα...

ΒΟΛΦ

— Νὰ γίνει ὅπως διάταξα. Χάιλ Χίτλερ.

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Χάιλ Χίτλερ.

ΒΟΛΦ

— Καὶ στεῖλτε μου τὸ λοχαγό.

ΣΝΑ·Ι·ΝΤΕΡ

— Ἀμέσως (βγαίνει).

(Ὁ Βόλφ βηματίζει, γιὰ λίγο, νευρικά. Στὸ τέλος σταματᾷ μπροστά στὸ παράθυρο, μὲ τὴν πλάτη σιοὺς θεατές, τὰ σκέλια ἀνοιγμένα καὶ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος. Σχεδὸν ἀμέσως χτυπᾷ ἢ πόρτα καὶ μπαίνει ὁ λοχαγὸς Γκρόσε. Εἶν' ἓνα παιδί νέο, ἀμούστακο, ψηλὸ καὶ ξεροκιανό, μὲ γελαστό κ' εὐγενικὸ πρόσωπο. Κρατᾷ στὰ χέρια μιὰ μεγάλη φυλλάδα μὲ μαῦρα ἑξώφυλλα.)

ΓΚΡΟΣΕ (χαιρετᾷ).

— Χάιλ Χίτλερ.

(Ὁ Βόλφ δὲν ἀπαντᾷ στὸ χαιρετισμὸ καὶ μένει καρφωμένος στὴ θέση του. Σὲ λίγο γυρίζει καὶ μὲ βαριά κι' ἀργὰ βήματα κατευθύ-

νεται στο Γραφείο του και κάθεται. Τότες μόνο στρέφει στο λοχαγό.)

ΒΟΛΦ

— Λοιπὸν ὀρίστε λοχαγέ. Ἀνοιῖτε τὸ Μητρώο.

(Ὁ Γκρόσε τ' ἀνοίγει μπροστά του κι' αὐτὸς τὸ φυλλομετρεῖ.)

Σὲ λίγο θὰ τὸ κάψετε. Μὰ πρὶν νὰ γίνει κι' ἄλλους
θὰ πάρει ὁ Χάρος σήμερα. Τί λέτε γιὰ τριάντα
λοχαγὲ Γκρόσε; Φτάνουνε ἢ μήπως εἶναι λίγοι;

ΓΚΡΟΣΕ

— Φτάνουν.

ΒΟΛΦ

— Δὲ φτάνουν. Πάρετε καμπόσους κι' ἀπ' τὸ τέλος.

Δὲ βλάφτει νά 'ναι πιὸ πολλοί. Νὰ σκιάξουμε τοὺς ἄλλους.

Νὰ ποῦν δὲ χορατεύουμε καὶ νὰ λουφάζουν. Ἔτσι;

Λοιπὸν, ὀγδόντ' ἀπ' τὴν ἀρχὴ κ' εἴκοσι ἀπ' τὸ τέλος.

(Ὁ Γκρόσε, σκυμμένος στὸ βιβλίο, παρατηρεῖ, ἐπίμονα, τὴ σελίδα τοῦ τέλους.)

Τί σᾶς συμβαίνει λοχαγέ;

ΓΚΡΟΣΕ (πετιέται, μιᾷ δισταχτικά).

— Τίποτε ταγματάρχα...

Μ' ἂν ἦταν νὰ ἐπιτρέψετε...

ΒΟΛΦ

— Ν' ἀκούσω.

ΓΚΡΟΣΕ (δείχνει σὲ συγκεκριμένο σημεῖο τῆς τελευταίας σελίδας.)

— Νά...γιὰ τοῦτο...

Εἶναι παιδί... Τὸ βλέπετε;.. Δεκατριῶ χρονῶνε.

Παιδί...

ΒΟΛΦ

— Λοιπὸν τί θέλετε;

ΓΚΡΟΣΕ

— Λέω... πὼς εἶναι κρίμα

νὰ πάει γιὰ ἐκτέλεση. Τόσο μικρό, τὸ δόλιο,
σὲ τίποτα δὲν ἔφταιξε. Δὲ φταῖνε τὰ παιδάκια
γιὰ τοῦ πολέμου τὸ κακό. Ἐκεῖνα θέλουν γέλιο,
θέλουν παιγνίδι καὶ χαρές. Δὲ θέλουνε τὸ δάκρυ
κι' οὔτε τὸ μαῦρο θάνατο.

ΒΟΛΦ

— Στ' ἀλήθεια τὸ λυπᾶστε ;

ΓΚΡΟΣΕ

— Ὡ...ναί .. Μοῦ καίει τὴν καρδιά. Ὅμως κ' ἐσεῖς... Δὲν εἶναι;
Κ' ἐσεῖς δὲν τὸ λυπόσαστε ;

ΒΟΛΦ (εἰρωνικά)

— Μ' ἄν εἶναι καὶ θυμοῦμαι,
ἐσεῖς ὁ ἴδιος, λοχαγέ, μοῦ ἔπατε, πρὶν δυὸ μῆνες,
πὼς χάσατε, στ' Ἀνόβερο, τὰ δυὸ σας τὰ παιδάκια.
Εἶναι σωστό ;

ΓΚΡΟΣΕ

— Ναί... τὰ ἔχασα. Τὰ σκότωσε μιὰ βόμβα,
ποὺ βρῆκε τὸ σπιτάκι τους. Μαζὶ καὶ τὴν καλή μου
τὴ Γκρέτχεν.

ΒΟΛΦ

— Τότες λοχαγέ, ἄν εἶναι νὰ λυπᾶσαι,
λυπήσου κεῖνα. Σύμφωνοι ;

ΓΚΡΟΣΕ

— Κ' ἐκεῖνα τὰ λυποῦμαι
καὶ τοῦτο τὸ κακόμοιρο.

ΒΟΛΦ

— Ἐτοῦτο εἶν' ὀχτρός σου.

ΓΚΡΟΣΕ

— 'Οχιτρός αὐτό; Πῶς γίνεται; Παιδὶ τ' ὀχιτροῦ μου λέτε.

Ὅμως παιδί. Στὸ φταίξιμο, πόλεμο πὺν τὸ λένε, δὲν ἔχει τοῦτο μερτικό. Οὐδὲ κι' ἄλλο κανένα στὴ γῆν ὀλάκερη κι' οὐδὲ πρέπει τους νὰ πλερώνουν χρέος ἀχρέωτο. Μὰ σεῖς, πεῖτε μου ταγματάρχα, τάειδατε σὲ σκολειοῦ αὐλή; — Γιὰ τὰ δικὰ μας λέω κι' ὅχι τὰ ντόπια. — Παίζουνε, χορεύουν, τραγουδοῦνε, καθὼς πουλάκια, ξένοιαστα, σὲ αὐγινὴ δροσοῦλα. Καὶ ξάφνου σκάζει πιστολιά. Σκορποῦνε φοβισμένα. Τὸ γέλιο τρόμος γίνεται καὶ τὸ τραγούδι κλάμα

κ' ἡ ξενοιασιὰ παράπονο... (Σταματᾷ γιὰ λίγο. Φαίνεται συνεπαρμένος. Ὁ Βόλφ σηκώνεται, ἀπότομα, προχωρεῖ καὶ κολλᾷ στὸ παράθυρο, μὲ τὴν πλάτη στοὺς θεατὲς καὶ τὰ χέρια δεμένα πίσω. Παίζει νευρικά τὸ δεξὶ του πόδι. Ὁ Γκρόσε, δίχως νὰ τὸν κοιτᾷ, συνεχίζει.)

Κ' ὕστερα τὰ δικὰ μου, ὅπου τὰ πῆρε ὁ πόλεμος... Σὰν ἔφενγα γιὰ δῶθε ἀπ' τὴ στερνή τὴν ἄδεια, τὰ ρώτηξα τί δῶρο ρέγουνταν νὰ τοὺς ἔστελνα. Κ' ἐκεῖνα «Μπαμπακούλη, στείλε μας δυὸ μικρὰ παιδιὰ, δυὸ φίλους γιὰ παιγνίδι...» Δὲ φταῖνε, ταγματάρχα μου. Τί φταῖνε...

ΒΟΛΦ (πετιέται καὶ χτυπᾷ μὲ τὰ δυὸ χέρια τὸ πλαίσιο τοῦ παραθύρου. Τὰ τζάμια σπάζουν καὶ πέφτουν. Οὐρλιάζει.)

— Φτάνει... φτάνει...

(Ἀκουμπᾷ γιὰ λίγο τὸ κεφάλι στὶς γροθιὲς κ' ὕστερα στρέφει, ἀγριεμένος. Ὁ Γκρόσε συνέρχεται καὶ παίρνει στάση προσοχῆς.)

Λοχαγὲ Γκρόσε, εἴσαστε ὁ πὺν δειλὸς στρατιώτης τοῦ τρίτου Ράιχ. Εἴσαστε προδότης. Καὶ γιὰ τοῦτο, ἐκεῖ πὺν πᾶμε σήμερα, θέλω νὰ τὸ θυμᾶστε, σᾶς καρτερεῖ τ' ἀπόσπασμα... Καὶ τώρα στὴ δουλειά σας. Ν' ἀρχίσει ἡ ἐκτέλεση.

ΓΚΡΟΣΕ

— Καὶ τὸ παιδί;

ΒΟΛΦ

—Κ* ἐκεῖνο...

Τὸ θέλω πρῶτο στὴ γραμμὴ...τ* ἀκούς; Πρῶτο... Χάιλ Χίτλερ.

(Ὁ Γκρόσε χαιρετᾷ, στρατιωτικὰ καὶ βγαίνει. Ὁ Βόλφ βηματίζει, νευρικά, κατὰ μῆκος τοῦ παράθυρου. Ξάφνου στρέφει καὶ χτυπᾷ τὶς γροθιές του στὸ Γραφεῖο.)

Μαύρη κατάρα... Λοχαγέ, φίδι, ποὺ μὲς στὸν κόρφο
τόσον καιρὸ σὲ θέρμανεν ἢ δόλια ἢ Πατρίδα,
φονιά, ποὺ ξίφος ἄδραξες, λάζο φαρμακωμένο,
κι* ὦρα τὴν ὦρα καρτερεῖς νὰ τῆς ριχτεῖς στὴν πλάτη,
Γιούδα, προδότῃ ἄναντρε, ὅπου ποθεῖς φιλίες
μὲ τὸν ὀχτρό, τὴ μοίρα σου ἐγὼ θὰ τὴν ὀρίσω
κι* ὁ ὀρισμὸς μου, θάνατος. (Ξαναρχίζει τοὺς νευρικοὺς
βηματισμοὺς, ἐνῶ, τὴν ἴδιαν ὦρα, στὴν πόρτ' ἀκούονται δυὸ χτύποι.)

*Εμπρός.

(μπαίνει ὁ ΧΑΝΣ μὲ στάγιερ περασμένο στὸν ὤμο. Χαιρετᾷ,
μὲ προσοχή.)

Καλῶς τὸν Χάνσεν.

Λοιπόν ;

ΧΑΝΣ

— *Εν τάξει.

ΒΟΛΦ (ἀνυπόμονα).

— Δηλαδή ;

ΧΑΝΣ

— Πῆγα καὶ τήνε βρῆκα.

Περίμενε μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια. Σὰν τῆς εἶπα
πὼς δὲ βολεῖ ἀντάμα μας νὰ φύγει καὶ θὰ μείνει
ἔμπηξε κλάμα φοβερό. Φώναζε, πὼς στὸν τόπο
τοῦτο, δὲν ἦταν πιά στιγμὴ νὰ κάτσει καὶ νὰ ζήσει
τώρα ποὺ λευτερώνονταν, ἀφοῦ γιὰ τρία χρόνια,
στάθηκε φιλενάδα σας. Μοῦ θύμισε ἐκείνη
τὴ γύφτισσα ποὺ σκότωσε, μὲ τὸ δικό σας ὅπλο
πέρσι, σὰ τῆς προφήτεψε κακὰ στερνὰ καὶ μαῦρα

μελλούμενα. Μοῦ θύμισε κι' ἄλλα πολλά, πὺν χρόνια,
στὸν τόπο της καὶ στοὺς δικούς, κακὰ ἔχε καμωμένα
κι' ὀρκίζονταν, πὺς ἔμελλεν ἀπὸ τὴν πρώτην ὥρα
νὰ τὴν πομπέψουν κι' ἄγρια, καταμεσίς στὴ στράτα,
νὰ τὴ σκοτώσουν. Πάσκισα, μὲ χίλιες παρηγόριες
τὸ φόβο πὺν τὴν κάτεχε νὰ διώξω. Τῆς ξηγοῦσα
πὺς φταίξιμο δὲν ἦτανε δικό σας, ἂν ἡ μοῖρα
τό ἔφερε νὰ χωρίσετε. Τῆς εἶπα, πὺς τὸ ἴδιο
κ' ἔσεῖς πονοῦσατε γι' αὐτὸ κι' ἄλλα πολλά καὶ... ἅγια
ὄσα, στὴν ὥρα, γένναγεν ὁ νοῦς. Τίποτα. Κεῖνη
γυρόφερνε τὶς κάμαρες, οὐρλιάζοντας, καὶ τέλος
ρίχτηκε στὸ κρεβάτι της καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά της
μαδοῦσε. Μέσ' στὰ μάτια της, ξεχώριζες τὸ φόβο
νὰ βασιλεύει κ' ἔτρεμαν τὰ χέρια της, σὰ ρίχτη
στὰ πόδια μου καὶ τὰ ἔσφιγγε καὶ τὰ γλυκοφιλοῦσε
μὲ σπαραγμὸν ἀνείπωτο. Μὲ τ' ἀφρισμένα χεῖλια,
σ' ἐμὲ θερμὲς παράκλησες ἀράδιαζε, σὰν ἦταν
καὶ δὲ μπορούσατε ἔσεῖς, ἐγὼ νὰ τὴ λυπόμεν
καὶ νὰ τὴν ἔπαιρνα μακριά. Ἀπὸ τὸν τόπο τοῦτο
νὰ βγαίνει κι' ἄλλο τίποτα δὲν ἠθελε. Δουλεύτρα,
πλύστρα, στὰ ξένα νὰ ἴστεκε, μονάχα νὰ γινόταν
νὰ ζοῦσεν ἀνεγνώριμη... Στ' ἀλήθεια, τέτοιο τρόπο
γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωὴν ἀγάπη τόση, μήτε
μοῦ μέλλεται νὰ μεταειδῶ..

ΒΟΛΦ (μὲ κορυφωμένην ἀνυπομονησίαν)

— Λοιπόν;.. Προχώρα Χάνσεν...

ΧΑΝΣ

— Σὰν εἶδα πὺν δὲ γίνεται, τὸ γύρισα. Τὴν πῆρα
μὲ τὸ γλυκό. Καμώθηκα πὺς, τάχα, τὴ λυπόμεν
ἀπὸ καρδιάς καὶ στὰ στερνὰ τῆς σύστησα νὰ πάρει
ὅτι τῆς ἦταν χρήσιμο καὶ νὰ ἔρθει ἀπὸ κοντά μου.
Ἦθελα νὰ τὴ βλέπατε, κύριε - Ταγματάρχα,
κεῖνη τὴν ὥρα. Ρίχτηκε στὰ πόδια μου, κουβάρι

καὶ τὰ φιλοῦσε, κλαίοντας. Τὰ χέρια μου στὸ στήθος
ἔσφιγγε κι' ὀρκιζότανε πὼς σκλάβά μου καὶ δούλα,
ὀλοζωῆς της θά 'στεκε. Τὴν ἄφησα, γιὰ λίγο,
νὰ γεύεται τὴν ἄφταστη χαρὰ καὶ σὰν ἐμπῆκε
στὴν κάμαρα, νὰ βολευτεῖ γιὰ τὸ ταξίδι, τότες,
καθὼς προστάξατε, μὲ μιᾶς τῆς ἔριξα στὴν πλάτη.
Τινάχτηκε καὶ γύρισε. Τὰ μάτια της, γιομάτα
παράπονο, μὲ κοίταξαν, μὰ πρὶν τὸ στόμ' ἀνοίξει
τὴ βάρεσα κατάστηθα κ' ἔπεσε. Τότες πῆγα
καὶ μάζεψα, μὲ προσοχή, ὅ,τ' εἶχε φορεμένο,
τὰ δαχτυλίδια, τὰ χρυσὰ βραχιόλια, τὶς καδένες
ποὺ τῆς χαρίσατε, κι' αὐτὰ ποὺ μέσ' στὸ σπῖτι βρῆκα
ν' ἀξίζουν καὶ τὰ χρήματα καὶ νὰ 'μαι, ὁ... καϊμένος,
στὶς προσταγές σας.

ΒΟΛΦ (εὐχαριστημένος)

— "Ομορφα Χάνσεν. Εἶσαι λεβέντης.
Εὐκόλα τέλειωσε κι' αὐτό.

ΧΑΝΣ

— Ἀμέ; Γιὰ κάτι τέτοια
εἶμαι μανούλα. Ψέματα κύριε - Ταγματάρχα;
"Ηθελα νὰ μὲ βλέπατε, κρυμμένος ἀπὸ κάπου,
σὰν πῆρα νὰ καμώνομαι πὼς τὴ λυπᾶμαι. - «"Οχι...
δὲ γίνεται... δὲ γίνεται...» φώναζα «..Θὰ σὲ σώσω...»
Καὶ δόστου δάκρυ καὶ ψευτιά. Κ' ἔτσι, καθὼς, σὲ λίγο,
τῆς τό 'φερα κατάστηθα, μὲ πιάσαν κάτι γέλια,
π' ἀκόμα τώρα δὲ μπορῶ νὰ συγκρατήσω... (γελά)

ΒΟΛΦ (κοφτὰ)

— "Ελα..
τέλειωσε Χάνσεν... Πήγαινε στὸ λόχο κ' ἐτοιμάσου.
"Απ' ὦρα σ' ὦρα φεύγουμε.

ΧΑΝΣ

— Ἐν τάξει ταγματάρχα.
(χαιρετᾷ μὲ προσοχή, κάνει μεταβολὴ καὶ ξεκινᾷ)

ΒΟΛΦ

— Χάνσεν...

ΧΑΝΣ (Μεταβολή)

— Διατάξτε...

ΒΟΛΦ

— Ξέχασες εκείνα πού μου είπες

πώς πήρες απ' τὸ σπίτι της. Ἄν δὲ σέ... δυσκολεύει
τὰ βάζεις μέσ' στήν τσάντα μου;...

ΧΑΝΣ (πονηρὰ)

— Εἶδες τὶ ἔχω πάθει!

Μωρὲ μυαλὸ πὺν κουβανῶ... (Βγάζει ἀπὸ τὶς τσέπες του καὶ βάζει
μέσα στήν τσάντα τοῦ Βόλφ τὰ χρυσαφικά καὶ τὰ χρήματα.
Μιά στιγμή πὺν ὁ τελευταῖος δὲν τὸν παρακολουθεῖ, κλέβει ἓνα
βραχιόλι. Ξαναχαιρετᾷ καὶ βγαίνει. Ὁ Βόλφ κατευθύνεται στὸ
γραφεῖο, μὰ πρὶν προλάβει νὰ γεμίσει ἓνα ποτηράκι κονιάκ, μπαί-
νουν, ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, δέκα κρατούμενοι, μὲ χέρια δεμένα
πίσω πὺν τοὺς συνοδεύουν δυὸ λοχίες μὲ προτεταμένα στάγιερ.
Ὁ ἓνας τοποθετεῖ τοὺς κρατούμενους δεξιὰ κι' ἀριστερά, ὥστε
νὰ δημιουργηθοῦν τὰ δυὸ ἡμιχόρια κι' ὁ ἄλλος ἀναφέρει στὸ Βόλφ.)

1ος ΛΟΧΙΑΣ (χαιρετᾷ κι' ἀναφέρει)

— Φέραμε, ταγματάρχα,

τοὺς δέκα πὺν ζητήσατε, ἀπὸ τὸ μπλόκ τὸ τρία.

ΒΟΛΦ (Κατεβάζει, ἀργὰ - ἀργὰ, τὸ ποτήρι ἀπὸ τὰ χεῖλια καὶ κοιτών-
τας, εἰρωνικά, τὰ δυὸ ἡμιχόρια).

— Μοῦ εἶπανε πὺς χαίρεστε πολὺ. Ἀλήθεια εἶναι;

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Ποιὸς στρατοκόπος πὺν διψᾷ, δὲ χαίρεται τὴ βρῦση
ὅπου ἀνταμώνει, ἀπάντεχα; Ποιὸ ζούδι παγωμένο,
τὸ γλυκονήλιο τοῦ Μαρτιοῦ; Ποιὸ μαραμένο δέντρο,
στὸν κάμπο τὸν κατάξερο, τὴ βλογητὴ βροχούλα
π' ἀνθίζει καὶ καρπίζει το; Καὶ ποιὸ πουλί, κλεισμένο,
δὲ χαίρεται τὴ λευτεριά, σὰν τὸ κλουβὶ τοῦ ἀνοίξουν;

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Ὅποιος σὲ νύχταν ἄγρια μονάχος παραδέρνει,
σὲ τόπον ἀνεγνώριμο πὺν τὸν βαρεῖ δρολάπι
καὶ φεύγουνε τὰ θάρρητα καὶ χάνουντ' οἱ ἐλπίδες,
δὲ χαίρεται τὸ λίγο φῶς, π' ἀντρειεύει στὸ σκοτάδι
καὶ τοῦ μηνᾶ τὸν ἄνθρωπο; Τ' ἄμοιρο τὸ λαγάκι,
πὺν σκύλος κυνηγάρικος ξωπίσω του ἀφρίζει
καὶ σκουντουφλᾷ καὶ δέρνεται καὶ δρέμει, ἀποσταμένο,
δὲ χαίρεται τὸ σύθαμνο, στὴν τέλεψη τοῦ κάμπου,
ὅπου κρυψώνα βολικὴ τοῦ γίνεται; Κι' ὥς λάχει
νὰ νείρεσαι, στὸν ὕπνο σου, ἀστρίτες πῶς σὲ ζώνουν,
σκορπιοὶ κι' ὀχιές φαρμακερὲς καὶ σκουζέες καὶ παλεύεις
μὰ δὲ φελᾷ καὶ χάνεσαι, δὲ χαίρεσαι τὸ ψέμα
στὸ ξύπνιο τὸ λυτρωτικό;

ΒΟΛΦ (γελᾷ παρατεταμένα)

— Καλά 'ναι τοῦτα κι' ἅγια.

Τὸ νεροπόντι στὸ δεντρί, πὺν χτίκιασε καὶ ρεύει
στὸν κάμπο τὸν κατᾶξερο. Τὸ φῶς στὸν στρατοκόπον
ὅπου σὲ τόπον ἄγνωρο τὸν δέρνει καταιγίδα.
Στὸν διψασμένο τὸ νερό, στὸν ἄφαγο τραπέζι,
στὸν ἄρρωστον ὃ γιατρεμὸς καὶ στὸν τυφλὸ τὸ φῶς του.
Ὅμως γιὰ κεῖνα τὰ πονλιά, πὺν κελαῖδουν κλεισμένα,
δὲ θά 'ρθεῖ τὸ λευτέρωμα, μόνον ὃ Χάρος θά 'ρθεῖ.

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Ὅταν τὸ κύμα, τ' ἄγριο, τὸ καταλεῖ γαλήνη,
πριχοῦ λουφάζει, ὀλότελα, μουγκρίζει, φοβερίζει,
μὰ δὲ φελᾷ σὲ τίποτα. Τοῦ λυχναριοῦ τὴ φλόγα,
καθὼς τὸ λάδι στέρευε, δὲν εἶναι νὰ τὴ σώσει
κειό τὸ στερνό της θράσεμα. Καὶ τὸ δεντρί, τὸ μέγα,
ὃ θεριεμένος πλάτανος, πὺν σκιάζει πῆχες τόπο,
σὰν ἔμπει ὃ μαῦρος σάρακας μέσ' στὸ βαρὺ κορμί του,
ἄδικα στεργαντρειεύεται.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Μπορεῖ τὸ λίγο χιόνι,

ὅπου παρώρας ἔπесе, σὲ Μάρτη μῆνα μέσα,
τὸν ἥλιον ὅπου λυώνει το νὰ φοβερίσει; Τ' ἄσπρο
τ' ἄρνάκι, ὅπου τ' ἄδραξεν ἀγρίμι λυσσασμένο
καὶ σὲ ρουμάνι τό 'σειρε, μπορεῖ νὰ φοβερίζει
τὸ πεινασμένο τὸ θεριό; Μπορεῖ τ' Αὐγούστου ἀντάρα,
ποὺ λέρωσε τὰ σύμπαντα καὶ θόλωσε τὸν ἥλιο
νὰ φοβερίζει τὸ Βοριά πὼς δὲ τότε φοβᾶται
καὶ θὰ θρασεύει ὀλημερίς; Κι' ὁπού 'ναι νὰ πεθάνει,
στὸν ψυχοσώστη Χάροντα, τὸν ἄγριο κυνηγάρη,
ὅπου τοῦ παραστέκεται, μπορεῖ νὰ λέει φοβέρες;

ΒΟΛΦ (γελαῖ εἰρωνικά)

— Κούφιεσ χαρές. 'Ονειράτα, ποὺ σὲ καμπόσῃν ὥρα
μέλλεται νὰ ψευτίσουνε. 'Ελπίδες πλάνες, ὅπου
τῇ γλῶσσα σας ἀκόνισαν κι' ἀποκοτᾶ καὶ λέει
τ' ἄμναλα λόγια. Κι' ἂν ἐγὼ δὲ ξέρω, πὼς τ' ἄρνάκι
στὸ λύκον ὅπου τ' ἄδραξε δὲ γίνεται νὰ λέει
φοβέρες κούφιεσ, τοῦ Μαρτιοῦ, τὸ λιγοστό, χιονάκι
στὸν ἥλιον ὅπου λυώνει το, ὁ ἄρρωστος στὸ Χάρο
κι' ὁ κορνιαχτὸς στὸν ἄνεμον, ὅμως καλὰ τὸ ξέρω
πὼς σεῖς θὲ νὰ πεθάνετε. Καὶ ξέρω, πὼς ἐτοῦτα
π' ἀποκοτᾶτε, τώρα δά, νὰ λέτε, τ' ἀντρειωμένα
τὰ λόγια, σάν, ὀρθοί, μπροστὰ στὰ φονικά τουφέκια
βρεθεῖτε, τότες λόγια μοιρολογιοῦ θὰ γίνουνε.

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— "Αμναλος εἶσαι νὰ θαρρεῖς τῇ μοίρα πὼς θ' ἀλλάξεις
μὲ τὸ δικό μας θάνατον. 'Η λευτεριά, πανώρια,
γαλανομάτα κορασιά, μὲ τὸ βαρὺ σπαθὶ της,
ἀφοῦ, καιρό, πορπάτηξε τὶς ράχες τῶν βουνῶν μας
πέρα στοὺς κάμπους ροβολᾶ.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Καὶ πίσωθὲ της ἄλλη

πανώρα κόρη πρόβαλε, γλυκειά, χαμογελοῦσα,
ἢ Εἰρήνη, πλάνα μάγισσα, πονετική νεράϊδα,
ὅπ' ἀδερφώνει τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ὀχτροὺς φιλιώνει.

ΒΟΛΦ

— Για ζωντανοὺς ἢ λευτεριά, γιὰ ζωντανοὺς κ' ἢ Εἰρήνη.
Γιὰ πεθαμένους διάφορο δὲν ἔχουνε καὶ μήτε
γι' αὐτοὺς π' ὁ Χάρος βιαστικός κι' ἄγριος τοὺς παραστέκει.

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Μὲ τὸ δικό μας θάνατο τίποτα δὲν ἀλλάζεις.
Θὰ ῥχονται πάλιν ἄνοιξες, στοὺς μόσκους φορτωμένες,
νὰ ζωντανεύουνε τὴ γῆς, νὰ τήνε ντύνουν μάγια,
νεραϊδονύφη ἀπέθαντη. Πάλι στὶς ἔρμες ράχες
θὰ πρασινίζουν τὰ δεντρὰ θ' ἀνθίζει τὸ ροδάμι
καὶ θὰ καρπίζ' ἢ ἀγράμπελη. Στὰ χλοῖσμένα σιάδια
θὰ βόσκουν πετροπέρδικες καὶ στὰ πυκνὰ τὰ δάσα,
πάλε, τ' ἀηδόνι θὰ λαλεῖ. Βρυσοῦλες, νερομάνες,
θὰ κελαρίζουν, πρόσχαρα, στὶς ρεματιᾶς τὸ βάθος
καὶ στὰ νερά, τὰ κρύσταλλα, τ' ἀγριόγιδο κι' ὁ λύκος
θὰ σμίγουν στὸ ξεδίψασμα. Τὰ δεντρικά, στοὺς κάμπους,
θ' ἀξαίνουν, θὰ καρπίζουνε καὶ στ' ἀπλωτὰ χωράφια
μὲ τὸ ξανθὶ σταρόσταχο, θάλασσεσ κυματοῦσεσ
στοῦ μπάτη τ' ἀργοφύσημα, τῆς ἀγροτιᾶς ἀργάτες,
ὀλημερις, θὰ μάχονται γιὰ τὸ ψωμὶ τ' ἀνθρώπου.
Πάλε θὰ ῥθοῦνε τὰ πουλιά, θὰ ῥθουν τὰ χελιδόνια
νὰ ζωντανέψουν τὶς φωλιές τὶς ἔρμες. Τὸ μηρμύγκι,
ὁ ἀντρειωμένος τῆς δουλειᾶς, τοῦ κόσμου ὁ προκομένος,
θὰ γράφει, πάλε, σταυρωτούς, στὴ γῇ μας, μύριους δρόμους
τοῦ μόχτου, γιὰ τὴν πόρεψη. Πάλε, τὰ καλοκαίρια,
θὰ βγαίνουν στάνες στὰ βουνά. Στὸ πλούσιο βοσκοτόπι,
σειρές, μαντριά θὰ στίνωνται, χωριὰ καὶ τσελιγγάτα,
μὲ βλαχοποῦλες ἔμορφες. Καὶ τὶς πλανεῦτρες νύχτες,
ὁ μπιστικός, στὸ σκάρισμα, μὲ τὴ γλυκειὰ φλογέρα,

θὰ ζωντανεύει τὶς ἐρμιές. Ἄπ' τὰ φτωχὰ λιμάνια,
 μπρατσέρες σφουγκαράδικες καὶ μπρίκια, θὰ κινοῦνε,
 γιὰ τῆς Βεγγάζης τὰ νερά. Καὶ στ' ἀνοιχτὰ πελάγη,
 τῆς Μπαρμπαριάς, τοῦ Τούνεξι, μὲ τὸ ξανθὶ μελάτι,
 πάλε θ' ἀχοῦν τοῦ βουτηχτῆ νοσταλγικὰ τραγούδια,
 γιὰ τῆς πατρίδας τὸ νησι κ' ἐκείνην, ὅπου μῆνες,
 μὲ τὴν καρδιά τρεμάμενη καὶ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα,
 τὸ γυρισμὸ του καρτερεῖ. Στὶς φάμπρικες τοῦ μόχτου,
 πάλε θὰ κροῦνε τὰ σφυριά. Γεροὶ κι' ἀποσταμένοι,
 ἀκέριοι καὶ σακάτηδες, μὲ πείσμα θὰ πασκίζουν
 νὰ ξαναχτίσουν τὴ ζωὴ. Καὶ στὰ σκολειὰ πού, πρῶτα,
 θ' ἀνοίξουνε τὶς πόρτες τοὺς γιὰ νὰ καλοδεχτοῦνε,
 τὸ μέγα θάμα, τὸ παιδί, δασκάλοι καὶ δασκάλες,
 ὀλημερίς, θὰ τοῦ ξηγοῦν τὴ φρίκη τοῦ πολέμου
 καὶ τῆς Εἰρήνης τὸ καλό.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Πάλε στῆς γῆς τὰ πόρτα

ναυτάκια θ' ἀνταμώνουνε, κόκκινα, μαῦρα κι' ἄσπρα
 καὶ στὶς νταβέρνες τοῦ Τομπροῦκ στὰ καπελεῖα τῆς Κίνας,
 θὰ σμίγουνε τὰ χέρια τοὺς, ποτήρια θὰ τσουγκρίζουν
 καὶ θὰ ὀφχουντ', ἀνοιχτόκαρδα, γιὰ βολικὰ ταξίδια
 καὶ γιὰ καλὲς ἀντάμωσες μὲ τοὺς δικούς. Κι' ἀπ' ὅταν
 τοὺς συνεπάρει τὸ πιὸτὸ κ' ἡ ἀραθυμιὰ τοὺς ζώσει,
 τραγούδια θ' ἀραδιάζουνε, πολὺγλωσσα καὶ θὰ ἔναι
 ὥσάν νὰ σμίγουνε, κεῖ δὰ, οἱ τόποι κ' οἱ πατρίδες.
 Πάλε στῆς γῆς τὶς θάλασσες καράβια θ' ἀπαντιοῦνται,
 Ἑγγλέζικα, Φραντσέζικα κι' ὅπου τοῦ Κόσμου κράτος
 καὶ στῆς σειρήνας τὸν ἄχό, μεσοστρατίς, θ' ἀλλάζουν,
 θεομή, τὴν καλημέρα τοὺς Ἀνατολὴ καὶ Δύση.
 Στὰ σταυροδρόμια τῶν λαῶν, ὅπ' ἀγορὲς στεριῶνουν
 καὶ πανηγύρια τῶν καρπῶν τοῦ μόχτου, πάλε, ξένοι
 πρᾶματεντάδες κ' ἔμποροι, θ' ἀλλάζουνε πρᾶμάτιες
 φερμένες ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς. Τ' ἀγνὸ μετᾶξι
 καὶ τὸ χαλὶ τὸ Περσικόν, τὸ χιλιοπλουμισμένο,

μὲ τὰ Φραντσέζικα κρασιά. Τῆς ἀραπιᾶς κουρμάδες
καὶ τῆς Ἀγκύρας κρέατα μὲ τῆς Σκανδιναντίας
τὸ ξύλο, τὸ πελεκητό. Κι' ἀπ' ὅταν στὶς πατρίδες,
μὲ τὸ καλό, γυρίσουνε, πὼς ὅπου γῆς ἀνθρώποι
ἀδέρφια πρέπει γκαρδιακά, καὶ φίλοι νὰ λογιῶνται,
θὰ λένε.

(Ἐξω ἀκούεται τραγούδι, πὺν δὲν ξεχωρίζει τ' αὐτὶ τοῦ θεατῆ καὶ
φωνές. Ὁ χορὸς στρέφει τὴν προσοχή του στὸ παράθυρο. Ὁ Βόλφ
παρατηρεῖ τοὺς κρατούμενους χαμογελώντας, σαδιστικά. Τώρα τὸ
τραγούδι ξεχωρίζει, καθὼς πλησιάζουν αὐτοὶ πὺν τὸ λένε).

«Ἐχε γειὰ καϋμένη κόσμε
Ἐχε γειὰ γλυκειὰ ζωὴ
Κ' ἐσὺ λεύτερη Πατρίδα
Ἐχε γειὰ παντοτινή.»

ΜΙΑ ΦΩΝΗ :

— Ζήτω ἡ λευτεριά.

ΑΛΛΗ :

— Ἀδέρφια, γειὰ χαρά σας...

(Δυὸ ἀπανωτὲς ριπὲς πολυβόλου)

ΒΟΛΦ (Γελᾷ. Σηκώνεται καὶ δείχνοντας στὸν τόπο τῶν ἐκτελέσεων.)

— Σωθήκανε τὰ ὀνειράτα, ψευτίσαν κ' οἱ ἐλπίδες.

ΧΟΡΟΣ (καὶ τὰ δυὸ ΗΜΙΧΟΡΙΑ)

— Ὡρα καλὴ ἀδέρφια μας... ὦρα καλή...

(Ἀκούεται δεύτερη στροφή τοῦ τραγουδιοῦ, ἀπὸ νέον ὄμιλο μελλο-
θανάτων. Ὁ Βόλφ βγαίνει ἀπὸ τὴν μπαλκονόπορτα στὴ βεράντα
γιὰ νὰ παρακολουθήσει τὴν ἐκτέλεση).

«Σὰ νὰ πᾶν' σέ πανηγύρι
Σ' ἀνθισμένη Πασκαλιά,
Μέσ' στὸν Ἄδη κατεβαίνουν...

(Ριπὲς πολυβόλου).

ΧΟΡΟΣ (Ὁλόκληρος. Συνεχίζει στὴν σκηνὴ τραγούδι καὶ χορό).

«...Μέσ' στὸν Ἄδη κατεβαίνουν

Μὲ τραγούδια καὶ χαρά.

Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες, λόγγοι βουνὰ ραχοῦλες.

Στὴ στεριά δὲ ζῇ τὸ ψάρι

Κι' οὔτ' ἀνθὸς στὴν ἀμμονδιὰ

Κι' οὔτ' ὁ ἀνθρώπος πορεύει

Δίχως τὴν ἐλευθεριά.

Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες, λόγγοι βουνὰ ραχοῦλες.»

(Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ, ἀκούονται, ἔξω, ριπὲς πολυβόλου, σ' ἀραιὰ διαστήματα, κι' ὁ θεατὴς βλέπει τὴν πλάτη τοῦ Βόλφ, στὴ βεράντα καὶ τ' ἀνοιχτὰ σκέλια του. Στὸ τέλος τῆς τρίτης στροφῆς, ὁ Βόλφ μπαίνει στὴ σκηνὴ καὶ καθὼς βλέπει τὸ χορὸ νὰ χορεύει, γελᾷ δαιμονισμένα κι' ἄσωστα. Τούτῃ τὴν ὥρα, ἀνοίγ' ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ὁ λοχαγὸς Γκρόσε. Ὁ χορὸς σταματᾷ. Ὁ Βόλφ κόβει τὸ γέλιο καὶ προχωρεῖ στὴ μέση τῆς σκηνῆς).

ΓΚΡΟΣΕ (χαιρετᾷ)

— Χάϊλ Χίτλερ. Ταγματάρχα μου, εἶν' ἔξω μιὰ γυναίκα πὺν θέλει, σώνει καὶ καλά, νὰ σᾶς εἰδεῖ.

ΒΟΛΦ

— Γυναίκα;

Κ' εἶναι τῆς ὥρας λοχαγὲ νὰ βλέπουμε γυναῖκες;

ΓΚΡΟΣΕ

— Λέει πὼς τὴ γνωρίζετε.

ΒΟΛΦ

— Λοιπὸν καὶ τὶ μὲ τοῦτο;

Τὶς γνωριμὲς θὰ βλέπουμε, ἢ τὴ δουλειά μας;

ΓΚΡΟΣΕ

— Κεῖνη

τὸν κόσμον ἀναστιάτωσε γιὰ νὰ σᾶς δεῖ.

ΒΟΛΦ

— Τελειώστε

λοχαγέ Γκρόσε. Διώξτε την νά πάει στο καλό της.

ΓΚΡΟΣΕ

— Όλοι μας τὸ πασκίσαμε μ' ἀδύνατον ἐστιάθη
νά φύγει, ὥσπου, στὰ στερνά, ρίχτηκε τοῦ σκοποῦ μας
καὶ πέρασε. Τῇ βάρεσαν. Δυὸ σφαῖρες τήνε βρῆκαν,
ξυστά, στὸ χέρι κ' εἶναι την, λαφριά, τραυματισμένη.

ΒΟΛΦ

— Ρίχτηκεν, εἶπες, τοῦ σκοποῦ; Κι' ἀκόμα τὴ φυλάτε;
Γιατὶ δὲ τὴν σκοτώσατε;

ΓΚΡΟΣΕ

— Δέρνεται καὶ φωνάζει

πὼς πρέπει νά τῆς σώσετε τὸ γιό της, πὺ κρατοῦμε
σὲ τοῦτο τὸ στρατόπεδο. Κι' ἄλλα πολλὰ μᾶς εἶπε
λόγια, μὲ δίχως νόημα. Τάχα πὼς ὁ δεμένος
εἶναι δικός μας, Γερμανός...

ΒΟΛΦ

— Φτάνει... Λοχαγέ Γκρόσε,

κι' ἄλλη φορὰ μοῦ δείξατε ποιὸς εἶστε. Τοὺς σκοπούς σας
γιὰ φίλιωμα μὲ τὸν ὀχτρὸ τοὺς ξέρω καὶ γιὰ τοῦτο,
διαταγή μου, παρευθύς, αὐτὴ πὺ συμπονᾶτε
νά πάει γιὰ ἐκτέλεση.

ΓΚΡΟΣΕ

— Μὰ... τοῦτο εἶναι κρίμα...

Εἶν' ἄδικο...

ΒΟΛΦ

— Πηγαίνετε... Διατάζω... Χάιλ Χίτλερ...

(Μὲ τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Βόλφ, ἀκούεται, στὸ διάδρομο, θόρυ-
βος ἀπὸ κυνηγητὸ καὶ μιὰ γυναίκεια φωνή:)

«... Ἀφῆστε με... ἀφῆστε με νὰ σώσω τὸ παιδί μου...

Ἀφῆστε με... »

(Ἡ γυναῖκα χυμᾷ στὴ σκηνὴ κυνηγημένη ἀπὸ δυὸ στρατιῶτες ποὺ πασκίζουσιν νὰ τὴ συγκρατήσουν. Ὁ Βόλφ, ξαφνιασμένος, κάνει νόημα στοὺς στρατιῶτες νὰ τὴν ἀφήσουν καὶ στὸ Γκρόσε νὰ φύγει. Ὁ τελευταῖος χαιρετᾷ καὶ βγαίνει.)

ΜΑΡΙΑ (Μόλις ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, ὁρμᾷ πάνω στὸ Α' Ἡμιχόριο.)

— Παιδάκι μου... (ἀρπάζει, ἓνα ἓνα, τὰ κεφάλια τῶν δεμένων καὶ ἔξετάζει τὰ πρόσωπά τους.)

Ποῦ εἶναι τὸ παιδί μου;..

(Ὁρμᾷ πάνω στὸ Β' Ἡμιχόριο, ψάχνοντας καὶ ἐκεῖ ἄδικα.)

Ποῦ εἶναι τὸ παιδάκι μου; Μιλήστε μου... μιλήστε..
Μήπως μοῦ τὸ σκοτώσανε;

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Κᾶνε κουράγιο, μάνα.

Πολλούς, ὥς τώρα, σκότωσαν καὶ ἄλλους θὰ τουφεκίσουν.
Μακάρι νὰ μὴ τοῦ ἴλαχε τοῦ γιοῦ σου νὰ πεθάνει.
Μακάρι νὰ ᾖ ζωντανὸς καὶ ζωντανὸς νὰ μείνει
ταχυνὰ μὲ τὸ λευτέρωμα.

ΜΑΡΙΑ

— Ποῦ εἶναι τὸ παιδί μου ;...

Γίνεται νὰ μὴ ξέρετε; Ζήση Γραβιᾷ τὸ λένε,
Ζήση Γραβιᾷ καὶ εἶναι ψηλός, γερός, γαλανομάτης
μὲ τὰ μαλλιά κατάξανθα...

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Μὲ ἂν εἶναι γιὰ τὸ Ζήση

καὶ μᾶς ρωτᾷς, τὸ γίγαντα ἀπὸ τὸ μπλόκ τὸ τρίο,
τὸν καπετάνιο τοῦ βουνοῦ, ξανθό, γαλανομάτη
μὲ τὴ σπαθιά στὸ μέτωπο, πᾶψε νὰ κλαῖς κυρά μου
τὸ ζωντανὸ τὸν ἄνθρωπο.

ΜΑΡΙΑ

— Λοιπὸν ζῇ τὸ παιδί μου ;
Ζῇ τῶν ματιῶν μου ἡ χαρά, τὸ μοναχό μ' ἄγορι
ἢ μήπως καὶ λαθεύετε ;

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Κανείς μας δὲ λαθεύει.
"Αν εἶσαι ἡ μάνα τοῦ Γραβιά, ὁ γιός σου ζῇ κυρά μου.

ΜΑΡΙΑ

— Τέτοια χαρὰ παιδάκια μου, τὴν πρώτη τῆς ζωῆς μου
σᾶς τὴν πληρώνω μὲ φιλιά. (φιλά τοὺς κρατούμενους)

ΒΟΛΦ (Π' ὅλη τὴν ὥρα παρακολουθοῦσε, ἀγριεμένος)

— Μὴ βιάζεσαι κυρά μου
κι' αὐτὲς ὁπού 'χεις οἱ χαρές, πρὶν τις γευτεῖ ἡ καρδιά σου,
σκιαγμένες, θὰ λουφάζουνε. Τὶς ψεύτικες ἐλπίδες
καὶ τὶς κουτὲς ἀπαντοχὲς διῶξε. Κι' ἀντὶς τὸ γέλιο
κάλλιο τὸ κλάμα ἐτοίμασε.

ΜΑΡΙΑ

— Τὸ κλάμα; Καὶ γιὰ ποιόνα
τὸ μοιρολόϊ τὸ πικρὸ νὰ ἐτοιμάσω; Μήπως
γιὰ τοῦ παιδιοῦ μου τὸ χαμὸ πὺν μελετᾷς στ' ἀλήθεια;
Μ' ἂν εἶναι, τότες ξέρε το, πὼς στὴν καρδιά μου κρύβω
βαρὺ καὶ μαῦρο μυστικό, π' ἂν λάχει καὶ τὸ μάθεις,
δὲ θὰ μπορέσεις, ἄμοιρε, νὰ πικροκριματίσεις
τοῦτο τὸ μέγα κρίμα σου.

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Κάλλιο μὴ τὸν θυμώνεις.
Μὲ τὸ γλυκό, μανούλα μας, μὴ λάχει καὶ μερέψεις
τὴ σιδερένια του καρδιά. Στὰ δύο του χέρια τοῦτος
κρατᾷ τοῦ γιοῦ σου τὴ ζωή.

ΜΑΡΙΑ

— "Ω... ναί, μὲ παρακάλια,

μέ πόνο καί μέ δάκρυα, μπροστά σου γονατίζω.
Μή μου σκοτώσεις τὸ παιδί, τὴ μοναχὴ μου ἐλπίδα,
τῶν γηρατειῶν ἀπαντοχή. Στὴν πονεμένη μάνη,
ποὺ δάκρυ τὴ συντρώφεψε, πολύχρονο, μὴ δώκεις
τὴν πίκρα τὴν ἀβάσταγη. Ἀπὸ τὸ γιό μου ἄλλο,
στὸν κόσμο τοῦτο, ζωντανὸ δὲν ἔχω. Ἄγρια μοίρα
μὲ παίδεψε κ' ἐμένανε καὶ κεῖνο ἀπ' τὰ μικράτα
καθὼς δὲ γνώρισε γονιό. Διῶξε μακριὰ τὸ Χάρο
ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ φτωχὸ ποὺ στέριωσε στὸν πόνο
καὶ στὴ λαχτάρα πόρεψε κ' ἐγώ, τὴν κάθε μέρα,
τὴν κάθε νύχτα τοῦ Θεοῦ ὥς τῆς θανῆς τὴν ὥρα,
γιὰ τοῦ δικοῦ σου τοῦ σπιτιοῦ τὴ δύναμη, θὰ δίνω
θερμὲς εὐχές.

ΒΟΛΦ

— Δὲ γίνεται. Κυρά μου, γιὰ τὸ γιό σου
τὴν πῆρα τὴν ἀπόφαση. Ἀντάμα μὲ τοὺς ἄλλους,
πρὶν φύγω, θὰ τουφεκιστεῖ. Ὅμως κ' ἐσύ, ἂν θέλεις
νὰ δεῖς τὸν ἥλιο κι' αὔριο, φύγε, γιὰτὶ τὸ ψέμα,
ποὺ τόλμησες στὸ ἔμπα σου νὰ ξεστομίσεις, τάχα
πὼς εἶν' ὁ γιός σου Γερμανός, ἄγριο θυμὸ μου φέρνει.

ΜΑΡΙΑ

— Δὲν εἶπα ψέμα. Τὸ σωστὸ καὶ τὴν ἀλήθειαν εἶπα.

ΒΟΛΦ

— Τολμᾷς ἀκόμα...

ΜΑΡΙΑ

— Ναὶ τολμῶ... Μακάρι νὰ γινόταν
κλειστὸ τὸ μαῦρο μυστικὸ νὰ ἔμενε στὴν καρδιά μου
παντοτινά. Ὅμως, θαρρῶ, πὼς σήμανεν ἡ ὥρα
νὰ τὸ φωνάξω δυνατά. (Ζυγώνει στὸ Γραφεῖο τοῦ Βόλφ καὶ πλη-
σιάζει τὸ πρόσωπό της στὸ δικό του).

Σήκωσε τὸ κεφάλι

καὶ μὲ μεγάλη προσοχὴ στὰ μάτια κοίταξέ με.
Δὲ σοῦ θυμίζω τίποτε;

ΒΟΛΦ (ξαφνιασμένος.)

— Σὰν τί νὰ μοῦ θυμίσεις ;

ΜΑΡΙΑ

— Ἄν τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς, σὲ χρόνους περασμένους,
μὲ στόχαση, ξεφύλλιζες, σὲ μιὰ παλιὰ σελίδα,
τοῦτα τὰ μάτια θά 'βρισκες νὰ σὲ κοιτοῦν κλαμένα
κι' αὐτὰ τὰ χεῖλια νὰ σοῦ λέν, σὰν τώρα, παρακάλια
χιλιάδες καὶ νὰ σὲ φιλοῦν. (Καθὼς ὁ Βόλφ τὴν κοιτᾷ ἀπορημένος,
ὁρθώνεται καὶ σὰν ὄνειροπαρμένη, διγῆται).

Πρὶν εἰκοστρία χρόνια.

Ἄγρια καὶ σκοτεινὴ νυχτιά. Βαρδάρης παγωμένος
στὸ λυσσασμένο διάβα του τὰ πάντα συνεπαίρνει.

Μαύρη φοβέρα ὁ οὐρανός. Νύφη, παραδομένη
στοῦ δρόλαπα τ' ἀγκάλιασμα ἢ γῆς. Βογγοῦν τὰ δάση
κ' οἱ κάμποι νεροπνίγονται. Τ' ἀγρίμια στὸ ρουμάνι,
σκιαγμένα, καταχώνιασαν στὶς πιὸ βαθυὲς κρυψῶνες
καὶ συλλογιοῦνται τὸ κακό. Κι' ἀπ' τὸ βουνὸ τὸ πέρα,
στὰ κοντινὰ τὰ σύνορα Ἑλλάδας καὶ Σερβίας,
μ' ὅλη τὴν κοσμοχάλαση, ἀκούεται κανόνι
καὶ τοῦ πολέμου βρουχητό. Πνιγμένο στὸ σκοτάδι
λουφάζει τὸ μικρὸ χωριό. Καὶ στ' ἀκριανὸ τὸ σπίτι,
λασποκαλύβα φτωχικὴ, χαροκαμένη μάνα
καὶ μαυροφόρα ἀδερφή, μπρὸς σ' ἀναμμένο τζάκι,
στεγνώνουνε τὸ δάκρυ τους ὅπου καφτὸ κυλάει
γιὰ τοῦ παιδιοῦ τους τὸ χαμό. Κι' ὀλᾶξαφνα στὴν πόρτα,
χτύποι, πνιχτοί, ἀκούονται..... Ὅχι..... δὲν εἶν' ἀέρας
ποὺ πιλατεῦει, δράκοντας, τῆς πόρτας τὸ σανίδι.

Ἀνθρώπου εἶναι μήνυμα, κραυγὴ δυστυχημένου.

Μὰ ποιός, ποιὸς τόσο πάρωρα, τούτῃ τὴν ἄγρια νύχτα,
ποὺ καὶ τελώνια σκιαζοῦνται νὰ βγοῦν νὰ σιργιανίσουν
τοὺς κρούει τὴν πόρτα; Μὲ καρδιά σφιγμένη ἀπ' τὴ λαχτάρα,
μὲ φόβο καὶ μὲ στόχαση, ποὺ τὴν ἀνάσα κόβουν,

ἀνοίγουν τὸ θυρόφυλλο καὶ στοῦ μικροῦ τοῦ λύχνου
 τὸ φῶς τ' ἀνήμπορο, θωροῦν κορμὶ ναυαγισμένο
 νὰ κοιτάται κατάχαμα στὸν λιμνασμένο βούρκο.
 Θέ μου, ποῖος νά 'ναι ὁ φτωχός; Τοὺς νιώθει κι' ἀναγέρνει.
 Μάτια σκιαγμένα, πρόσωπο πού τ' ὀργώσεν ὁ φόβος
 καὶ χέρια ὅπου ἀπλώνονται ζητώντας τὴ συμπόνια
 τ' ἀνθρώπου καὶ τὸ ἔλεος. Στρατιώτης εἶναι. Ὅμως
 ὄχι δικός τους. Φαίνεται πλανήθηκε στὴ μάχη
 καὶ στῶν ὀχτῶν ἀπόμεινε τὸν τόπο. Τὸν μαζεύουν.
 Βαθρὰ πληγὴ στὸ μέτωπο τοῦ στράγγισε τὸ αἷμα.
 Τὴν πλένουν, τοῦ τὴ δένουνε. Στοῦ γιοῦ τους τὸ κρεβάτι,
 πού μέρες τώρα καρτερεῖ κορμὶ νὰ τὸ ζεστάνει
 στρώνουν στρωσίδια, μαλακὰ κ' ἐκεῖ τόνε κοιμίζουν.
 Μέρους τὸ χαροπάλεμα. Μερόνυχτα οἱ πόνοι.
 Βουβὲς τοῦ παραστέκουνε. Καὶ στὰ βαθρὰ τῆς νύχτας,
 στὴν καμαρούλα τὴ φτωχή, μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι,
 μάννα καὶ κόρη δέονται στὴν Παναγιά, νὰ δώσει
 νὰ γιάνει τὸ ξανθὸ παιδί. Καὶ γίνεται τὸ θάμα.
 Χυμώνει τ' ἄπραγο κορμί. Ἡ σάρκα ζωντανεύει.
 Κ' ἕνα πουρνό, μιὰ Κυριακή, ἀνοίγουνε τὰ μάτια
 καὶ φέρνουν τὸ ξαστέρωμα τοῦ νοῦ. Τρανὸ γιορτάσι
 καὶ πανηγύρι τῆς χαρᾶς στεριώνει στὸ καλύβι
 π' ὁ Χάρος τὸ σημάδεψε. Ζεσταίνεται' ἡ καρδούλα
 τῆς ἁμοιρῆς γερόντισσας. Στοῦ γιοῦ της τὸ κρεβάτι
 π' ὁ θάνατος τὸ ρήμωσε, πάλε, τὶς ἄγριες νύχτες
 κοιμίζει πλάσμα ζωντανό. Χαροπλαντάζ' ἡ κόρη.
 Στὴν κούρνια πού τὸν κρύβουνε, ἀπὸ δικῶνε μάτια,
 παντοτινὴ του συντροφιά. Καὶ λίγο - λίγο, κάτω,
 πρωτόγνωρο καὶ μαγικό, φωλιάζει στὴν καρδιά της,
 ἡ ἀγάπη... Ὅμως ἔμελλε, τῆς ἁμοιρῆς μὲ πίκρα
 τοῦτες τὶς πρόσκαιρες χαρὲς καὶ δάκρυ νὰ πληρώσει.
 Μιὰν ἄγρια νύχτα, ἔφυγε τὸ παλληκάρι..... Πίσω,
 ἐκεῖ πού χρέος τὸν καλεῖ, τῆς γράφει πῶς πηγαίνει
 καὶ χάνεται παντοτινὰ. (Σταματᾷ γιὰ λίγο, παίρνει βαθρὰν ἀνάσα
 κ' ὕστερα βγάζει ἀπὸ τὴ τσάντα της μιὰ φωτογραφία μὲ γραμμένο
 κάτω πίσω της. Στὸ Βόλφ.)

Τὸ πικρομήνυμά του,
ἡ κορασιὰ τὸ φύλαξε κι' ἀπάντεχα, τὸ δίνει
σὲ κεῖνον πὺν τῆς τό 'γραψε. (βάζει τὴ φωτογραφία μπροστά του)

ΒΟΛΦ (πὺν στὴν πορεία τῆς διήγησος ἔδειξε, φανερά, πὺς θυμήθηκε.)

— Ναί... Τὸ θυμοῦμαι τώρα.

Κι' ἂν ἡ φωτογραφία μου δὲν ἦταν, πάλι τοῦτα
καταλεπτῶς πὺν ἱστορίες, φτάνουν νὰ ζωντανέψουν
κεῖνο τὸν μακρυνὸ καιρό.

ΜΑΡΙΑ (συνεχίζει)

— Ρήμαξε τὸ καλύβι
σὰ χάθη τὸ ξανθὸ παιδί. Ἀποσταμέν' ἡ μάνα
γιὰ τὸ διπλό, πὺς ἔλεγε, χαμὸ τοῦ μοναχοῦ τῆς
παιδιοῦ, σέρνεται ἄρρωστη καὶ σὲ καμπόσους μῆνες
πεθαίνει. Μόνη κ' ἔρημη, χαροκαμέν' ἡ κόρη,
πρὶν καλοκλάψει τὸ γονιό, γρικᾷ στὰ σωθικά τῆς
ν' ἀργοκαρπίζει ἡ σπορά, ὅπου 'σπειρεν ἐκεῖνος
σ' ἀγάπης ὥρες. Χάνεται. Σ' ἄγνωρους τόπους τρέχει
νὰ κρύψει τὴ βαριά ντροπή. Κ' ἐκεῖ, στὰ μαῦρα ξένα,
φέρει στὸν κόσμον τὸν καρπὸ τῆς ἁδολῆς ἀγάπης,
τ' ἀγόρι τῆς, τὸ σπλάχνον τῆς, παιδί χωρὶς πατέρα.....

ΒΟΛΦ (ταραγμένος)

— Νιώθω τὸ δράμα τ' ἄγριο καὶ τὸν πικρὸ σου πόνο
γουλιὰ - γουλιὰ τὸν γεύομαι. Ὅμως, καθὼς σοῦ γράφω,
πόλεμος ἦταν κ' ἔπρεπε νὰ τρέξω ὅπου χρέος
μὲ προσκαλοῦσε ἀπλέρωτο. Μὰ... σύ, γιὰ πέ μου, πότε
πὺς εἶμ' ἐδῶ, στὸν τόπο σας, ἔμαθες;

ΜΑΡΙΑ

— Πᾶνε μῆνες

πὺν τὴ φωτογραφία σου, στὰ φύλλα τῆς ἡμέρας
εἶδα καὶ βεβαιώθηκα πὺς εἶσ' ἐσύ.

ΒΟΛΦ

— Καὶ τότε,

γιατί δὲν ἦρθες πιὸ νωρίς; Δυστυχισμένη μοιάξεις
καὶ θὰ ἔτανε τρανὴ χαρὰ γιὰ μένα νὰ μποροῦσα
νὰ σὲ συντρέξω, ἂν ἤθελες.

ΜΑΡΙΑ

— Δὲν τό ἤθελα καὶ μήτε
τώρα θαρχόμουν, ἂν αὐτὸ δὲν ἦταν γιὰ τὸ γιό μου.

ΒΟΛΦ (ὕστερ' ἀπὸ μικρὴ σκέψη)

— Εἶπες πὼς εἶναι σπέρμα μου, παιδὶ δικό μου. Ὅμως
ποιὸς μοῦ τὸ λέει πῶς, καθὼς πασκίζεις νὰ γλυτώσεις
παιδί σου ἀπ' ἄλλοι γονιό, δὲν ἐσοφίστεις τοῦτο
τὸ παραμῦθι;

ΜΑΡΙΑ

— Τό ἔξερα πὼς ἄπιστος θὰ ἦσουν
καὶ μολογῶ μὲ δίκιο σου. Ὅμως ἐτούτη φτάνει
γιὰ νὰ σὲ πείσει γρήγορα. (Βγάζει ἀπὸ τὴ τσάντα καὶ τοῦ δίνει φω-
τογραφία τοῦ παιδιοῦ της.)

ΒΟΛΦ (Βλέποντας τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα τῶν δυὸ φωτογρα-
φιῶν.)

— Τοῦ γιοῦ σου εἶναι;

ΜΑΡΙΑ

— Κεῖνου.

ΒΟΛΦ

— Ναί. Ἰδιος κι' ἀπαράλλαχτος μ' ἐμέ. Καμμιά δὲν ἔχω
ἀμφιβολία, πὼς παιδὶ δικό μου εἶναι.

ΜΑΡΙΑ

— Τότες

λύσε τα φοβερὰ δεσμά. Τῆς φυλακῆς τὴν πόρταν
ἄνοιξε διάπλατα κ' ἐγώ, χίλιες εὐχὲς θ' ἀλλάζω,

μὲ τὸ καλό, ν' ἀνταμωθεῖς κ' ἐσὺ μὲ τὰ παιδιὰ σου.

Α' ΗΜ'ΙΧΟΡΙΟ

— Τῆς παγωμένης σου καρδιᾶς ὀρθάνοιξε τὴν πόρτα καὶ τὰ κλειστὰ παράθυρα, νὰ μπεῖ, ζεστός, ὁ ἥλιος τῆς ἀνθρωπιᾶς μέσ' στήν ψυχή. Ξαστέρωσε τὸ νοῦ σου, ἀπ' τοῦ πολέμου τ' ἄγριο τὸ μόλεμα κ' ἡ σκέψη, ὅπου, βαριά, ξεστράτισε κι' ἄνομη παραδέρνει ἄς λαγαρίσει ἀπ' τὸ κακό.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Τῆς μοίρας τὸ παιγνίδι, βροντόφωνην ἀπόκρесе στουὺς λογισμούς σου δίνει κι' ἀστράφτει φῶς στὴ σκέψη σου.

ΒΟΛΦ (Ποὺ στὸ μεταξὺ δὲν ξεκόλλησε τὰ μάτια του ἀπὸ τὶς δυὸ φωτογραφίες, παίρνοντας, ξάφνου, ἀπόφαση, στὸν Α' λοχία.)

— Τρέξε στὸ μπλὸκ τὸ τρία καὶ φέρε, ἀμέσως, τὸ Γραβιά. Νὰ πεῖς τοῦ ταγματάρχη πὼς διαταγὴ μου παρενθὺς νὰ μοῦ σταλεῖ.

Α' ΛΟΧΙΑΣ

— Ἀμέσως.

(Χαιρετᾷ καὶ βγαίνει.)

ΒΟΛΦ (στὴ Μαρία)

— Ξέρεи πὼς εἶναι Γερμανός; Τοῦ εἶπες τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ γονιό, ἢ τὸ ἔκρυψες;

MARIA

— Ἀπὸ παιδὶ τὴν ξέρει.

Ἀπ' ὅταν ἄνθρωποι κακοί, περιέγelo τὸν εἶχαν καὶ ξενοσπόρι τό ἔκραζαν.

ΒΟΛΦ

— Κι' αὐτὸ ποὺ φέρει τώρα

τὸ παρονόμι ;

ΜΑΡΙΑ

Τὸ «Γραβιάς ;» τοῦ θειοῦ μου εἶναι. Κεῖνος ἀγάπην εἶχε περισσὴ γιὰ τὸ μικρανηψιό του καὶ τ' ὄνομά του τοῦ ἴδωκε. Σὲ τούτονε τὸν κόσμον, ἀλλί στὸν ὅπου τοῦ ἴλαχε νὰ γεννηθεῖ μιὰν ὥρα, ἀπὸ γονιοὺς ἀβλόγητους στὴν ἐκκλησιά. Τὸ ξένο τὸ φταιξιμον, ὀλοζωῆς μὲ πίκρες θὰ πληρώνει ἀπ' τῶν καλῶν τὸ φέρσιμο, ποὺ ξέρουν, μὲ τὸ νόμο, τὶς ἀνομίες καὶ πομπὲς νὰ κρύβουνε. Μὰ τοῦτα... σ' ἄλλοτινοὺς ἀνῆκουνε καιροὺς καὶ μήτε στέκει τὴν πίκρα τους νὰ γεύωμαι.

(Ὁ Βόλφ προχωρεῖ κι' ἀκουμπᾷ στὸ παράθυρο)

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Χρέος βαρὺ στὶς μάνες

κι' ἀντρίκιος κλῆρος ἔλαχε, νὰ σπάσουν τοῦ πολέμου τ' ὄνομα χέρια καὶ μαζὶ κείνων, ποὺ τῶν παιδιῶν τους τὴ σάρκαν ἐμπορεύονται, ζεστὴ τροφή, νὰ θρέψουν τ' ἄγριο κι' ἀχόρταγο θεριό. Καὶ μήτε μὲ τὸ κλάμα, μήτε μὲ δάκρυ, ὀλοχρονὶς καὶ κούφια παρακάλια στῆς ἀνομίας τοὺς θεοὺς, παρὰ μὲ τὴ γροθιά τους τὸ Δράκον ἄς συντρίψουνε. Καρδιὲς ποὺ στάξαν αἷμα στοῦ σπλάχνου τὴν ἀνάστασιν, ὅπου τοῦ κόσμου μάνες, ταμπούρι νὰ τὶς στήσουνε τετράψηλο καὶ Κάστρο, στὸ σταυροστράτι τῆς ζωῆς, γιὰ τοὺς πολέμους σκιάχτρο.

(Στὸ σημεῖο τοῦτο μπαίνει ὁ Σνάϊντερ)

ΣΝΑΪΝΤΕΡ (χαιρετᾷ στρατιωτικά)

— Τὸν φέρνουν ταγματάρχα μου. (Ξυγώνει στὸ Βόλφ)

Μὲ χίλες δυσκολίες

καὶ κίντυνο τὸν πήραμε. Βοῦίξ' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ μπλόκ. Ἀνήμερα θεριά οἱ πεινασμένοι. Θάμα ποῦ βρίσκουν τόση δύναμη! Ἐγὼ μὲ παρτιζάνους

κι' ἄλλοῦ πολέμησα κι' ἄλλοῦ φυλακισμένους εἶδα.
"Ομως ἐτούτους σκιάζεσαι νὰ τοὺς κοιτᾷς καὶ δίκια
τὸ λένε, πὼς τὸν Ἑλληνα κανεῖς δὲ τὸν ζυγώνει
σ' ἀντρεϊότη καὶ παλληκαριί.

ΒΟΛΦ (εἰρωνικά)

-- Εὐκόλο πρᾶμα Σνάϊντερ.

Καὶ τὸ ψωράλογο κι' αὐτό, τὰ χάμουρα σὰ βγάλεις
ἀπ' τὸ λαιμό του καὶ λυτὸ σιτὸ δρόμο τ' ἀμολήσεις
ἀντρειεύεται.

ΣΝΑΪΝΤΕΡ

— Τὸ μολογῶ. "Ομως γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι
π' ὁσμίζονται τῇ λευτεριά. Ἀπὸ ξαρχῆς τους, ἔτσι
ἀντρειωμένοι στάθηκαν. Ἐδῶ μπρὸς σὲ τουφέκια
τοὺς βάζεις καὶ δὲ σκιάζονται, μόν τραγουδοῦν καὶ σέρονουν
χορὸ, καθὼς σὲ γλέντι τους.

ΒΟΛΦ (φουρκισμένος)

— Ἐν τάξει ταγματάρχα,
ἐν τάξει... Καὶ τὰ νέα σας ;

ΣΝΑΪΝΤΕΡ

— "Ετοιμοι. Διαταγὴ σας
προσμένω γιὰ ξεκίνημα. Τὴν πόλη τὴν κρατοῦμε
ἀκόμα κ' εἶν' ἐλεύθεροι οἱ δρόμοι. "Ομως πάνω
στὴν «Ἀσπρη · πέτρα» στέριωσαν οἱ παρτιζάνοι κ' ἴσως
νὰ μελετοῦν ἐπίθεση.

ΒΟΛΦ

— Πολὺ καλὰ. Τὸ νοῦ σας
μονάχα στὸν ἀσύρματον. Ἀπ' ὥρα σ' ὥρα πρέπει
νὰ πάρουμε τὴ διαταγὴ τοῦ Στρατηγεῖου. Μόλις
ἔρθει, δίχως χρονοτριβὴ τὴ θέλω.

ΣΝΑΪΝΤΕΡ

— Χάϊλ Χίτλερ. (Βγαίνει,
ἐνῶ τὴν ἴδιαν ὥρα μπαίνει ὁ λοχίας συνοδεύοντας τὸ Ζήση. Ὁ
δεύτερος ἔχει τὰ χέρια δεμένα πίσω καὶ φαίνεται φοβερὰ τα-
λαιπωρημένος).

ΜΑΡΙΑ

— Παιδί μου....

ΖΗΣΗΣ (ξαφνιασμένος)

— Μάνα... μάνα μου...

ΜΑΡΙΑ (ἀγκαλιάζοντάς τον)

— Ἀγόρι μου.. χουσέ μου..

Στὴν ἀγκαλιά μου σὲ κρατῶ μωράκι μου.. Σὲ σφίγγω
πάνω στὴ γέριχη καρδιά. Πῶς εἶσαι κυλογιέ μου,
πῶς εἶσαι σπλάχνο μου γλυκό ;....

ΖΗΣΗΣ

— Καλά.. Καλά 'μαι μάνα.

ΜΑΡΙΑ

— Ὅμως.. Θέ μου.. πῶς ἔγινες; Τί σοῦ 'καμαν ψυχὴ μου
οἱ ἄνομοι; Τί σοῦ 'καμαν; Ποῦ 'ναι ἡ λεβεντιά σου
κ' ἡ πρωτινὴ σου δύναμη;

ΖΗΣΗΣ

— Μὴ σκιάζεσαι μανούλα.

Μὴ σὲ τρομάζουν τοῦ κορμιοῦ οἱ ἀνημποριές. Κορμί 'ναι
κι' ὥς λάχει κακοπέραση, μαθαίνεται καὶ ρεῦει.
Ὅμως τὴ δύναμη καρδιά τὴ λένε.

ΜΑΡΙΑ

— Ναί χουσέ μου.

Ναί παλληκάρι μ' ἀκριβό. Μά τώρα πιά γιὰ σένα
σωθήκανε καὶ τῆς καρδιάς καὶ τοῦ κορμιοῦ, καλό μου,
τὰ βάσανα.

ΖΗΣΗΣ

— Μόνο για μέ; Για όλους μας μανούλα.

Ἡ λαομίσητη σκλαβιά ψυχομαχάει. Κι' ὄχι
σ' αὐτὸ τὸν τόπο μοναχά, παρὰ σὲ κάθε τόπον
ὅπου τῆς γῆς βασίλειψε. Μά.. πῶς ἐσύ, για πέ μου,
πῶς μέσ' σ' αὐτὴ τὴν κόλαση μπῆκες; Πῶς μέσ' στοῦ λύκου
τὴν ἄγρια κούρνια βρέθηκες;

ΜΑΡΙΑ

— Θὰ σοῦ μιλήσω γιέ μου..

θὰ σοῦ μιλήσω. Μά, θαρρῶ, δὲν εἶν' αὐτῆς τῆς ὥρας
νὰ κάθουμαι νὰ σοῦ ξηγῶ. Πρῶτα νὰ βγοῦμε πρέπει.
Κι' ὥς φτάσουμε στὸ σπίτι μας, μὲ τὸ καλὸ, μὲ τάξη
καὶ μὲ σειρὰ θὰ σοῦ τὰ πῶ. (στὸ Βόλφ)

Λοιπὸν τί καρτερᾶτε;

Γιατὶ τὰ χέρια του δετὰ κρατεῖτε;

ΒΟΛΦ (Π' ὅλη τὴν ὥρα δὲν ξεκόλλησε τὰ μάτια ἀπὸ τὸν κρατούμενο.)

— Πῶς σὲ λένε;

ΖΗΣΗΣ

— Ζήση Γραβιά.

ΒΟΛΦ

— Ζήση Γραβιά... Σωστά... Καὶ ποιὸς ὁ λόγος
ποὺ σὲ κρατοῦμε;

ΖΗΣΗΣ

— Πιάστηκα σὲ μάχη μὲ δικούς σου.

ΒΟΛΦ

— Ἦσουν ἀντάρτης στὸ βουνό;

ΖΗΣΗΣ

— Ἀντάρτης.

ΒΟΛΦ

— Κι' ἀπὸ πότε

σ' ἔχουμε στὸ στρατόπεδο;

ΖΗΣΗΣ

— Ἐδῶ καὶ δέκα μέρες.

ΒΟΛΦ

— Τώρα στερνά; Δὲ μοῦ 'πανε. (Ὑστερ' ἀπὸ δισταγμούς καὶ μεγάλη σιωπὴ σκάνεται καὶ τὸν πλησιάζει.)

Ξέρεις πὼς εἶσαι ξένος

γι' αὐτὸ τὸν τόπο; (Ὁ Ζήσης τὸν κοιτᾷ στὰ μάτια μὰ δὲν ἀπαντᾷ)

Βέβαια τὸ ξέρεις. Καὶ πὼς ἔχεις

πατέρα ξένο, Γερμανό;

ΖΗΣΗΣ (Ἀφοῦ ρίξει μιὰ ματιὰ στὴ Μαρία)

— Δὲν εἶχα καὶ δὲν ἔχω

πατέρα.

ΒΟΛΦ

— Δὲν τὸν γνώρισες θέλεις νὰ πεῖς.

ΖΗΣΗΣ

— Δὲν εἶχα.

ΒΟΛΦ

— Πῶς γίνεται; Χωρὶς γονιό, μπορεῖ κανένα πλάσμα νὰ γεννηθεῖ πάνω στὴ γῆς;

ΖΗΣΗΣ

— Μπορεῖ, ἂν τοῦ πολέμου σταθεῖ σπορά, καθὼς ἐγώ.

ΒΟΛΦ

— Τ' ἀνθρώπου εἶναι σπόρος ὁ ἄνθρωπος, κ' ἐστὶν σπορὰ ἀνθρωπινὴ ἐστάθης.

Ἄπο πατέρα Γερμανὸ κρατᾷς κ' ἔχεις πατρίδα τὴν πιὸ περήφανη τῆς γῆς, τὴν πιὸ τρανὴ καὶ ἄξια,

τὴ Γερμανία.

ΖΗΣΗΣ

— Χάρισμα σὲ κείνους ποὺ τὴ ζοῦνε.

Γιὰ μὲ γονιὸς ὁ πόλεμος ἐστάθη καὶ πατρίδα
ἔχω τὴ γῆς ὀλάκερη.

ΒΟΛΦ

— Τότε καλὰ τὸ λέμε

πὼς ἀρρωσταίνει καὶ μαδᾷ ἡ ράτσα, ὅταν αἷμα
ξένο, στὸ πεντακάθαρο δικό της σμίξει.

ΖΗΣΗΣ

— Ράτσα

ποὺ τοὺς πολέμους ῥέγεται, βαριά ἔναι ἀρρωστημένη
κι' ἀπὸ λαοὺς ποὺ ἔπιθυμοῦν ὁμόνοια κ' εἰρήνη
κακὸ νὰ πάθει δὲ μπορεῖ.

ΒΟΛΦ

— Ἀπίστευτο μοῦ εἶναι

πὼς αἷμα μέσ' στὶς φλέβες σου κυλᾷ δικό μας.

ΖΗΣΗΣ

— Αἷμα

τῆς ἀνθρωπιᾶς στὶς φλέβες μου κυλᾷ καὶ στὴν καρδιά μου,
μῖσος φωλιάζει ἀπέραντο, γι' αὐτοὺς ποὺ τῶν πολέμων
ἀνάβουν ἄσβηστες φωτιές. Κι' ἂν χρέος στοὺς ἀνθρώπους
στέκεται πρῶτο καὶ βαρὺ νὰ ἔπιθυμοῦν εἰρήνη,
γιὰ μέ, τῆς ὄργητας παιδί καὶ τῆς κατάρας γέννα,
διπλὸ τὸ χρέος καὶ τριπλό.

ΜΑΡΙΑ

— Μὴ γιέ μου... μὴ παιδί μου...

Ἔμερωσε τὴν καρδοῦλα σου καὶ τῆς ὁργῆς τὴ γλῶσσα,
τὴ δίκια, γλύκανε, γιὰτὶ στὰ φυλλοκάρδια τρέμω,
μὴν ἔβγουν ψεῦτρες οἱ χαρὲς κ' οἱ λιγοστὲς ἐλπίδες

για τὴ ζωὴ σου, σπλάγχνο μου.

ΖΗΣΗΣ

— Πόνο μοῦ φέρνει, μάνα,
στὴν πικραμένη σου καρδιά νὰ δίνω κι' ἄλλες πίκρες.
Μὰ νὰ πιστέψω δὲ μπορῶ πὼς δῶρα στῆς κακίας
τοὺς ἀνελέητους θεούς, ἔφερες τοὺς καὶμούς σου,
τὸ δάκρυ καὶ τὸ κλάμα σου. Μὲ δέησες καὶ ξόρκια,
δὲ σκιάξεις τ' ἄγριο θεριὸ τὸν πόλεμο, καὶ μόνο
μὲ πόλεμο τὸ πολεμᾷς.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Σωστή σου ἡ γνώμη, ἀδέρφι
κ' ἡ δύναμη γιὰ θαυμασμό. Ὅμως τὴ δόλια μάνα
συμπόνα, τὴν τρισδύστυχη, πὺν κληῖρος ἔλαχέ της
διπλὴν ἀγάπη νὰ ξοφλᾷ γιὰ σέ.

ΖΗΣΗΣ

— Χρυσὴ μανούλα,
σχώρα με πὺν σέ πίκρανα. Μ' ἄν στὴν καρδιά μου βράζει
γιὰ τοῦ πολέμου τὰ κακὰ μῖσος, γιὰ κεῖνο πρῶτα
ὅπου σ' ἐσέναν ἔλαχε κρατᾷ. Κι' ἄν μ' ἄγριο πείσμα
τὸν πόλεμο πολέμησα, γιὰ τὶς μυριάδες μάνες
τό 'κανα, πρὶν στὰ σπλάγχνα τοὺς ἀποπαιδίσαι κεῖνος
τῆς δυστυχίας πλάσματα.

ΜΑΡΙΑ

— Ἠσύχασε παιδί μου.
Ἠσύχασε καρδοῦλα μου κ' ἐμὲ δὲ μὲ πικραίνεις
ὅτι κι' ἄν πεῖς. Τὸ δίκιο σου, τῶν δυό μας εἶναι δίκιο.
Κι' ἄν ἄπορη κι' ἀδύναμη ἐγώ, φαρμακωμένη
κι' ἀπ' τῶν κακῶν τὸ φέρσιμο τό 'πνιξα στὴν καρδιά μου,
ἐσύ, μ' ἀντρίκια δύναμη, τὸ διαλαλεῖς ὁλοῦθε
καὶ γιὰ τοὺς δυό μας, σπλάγχνο μου. (Στὸ Βόλφ)

Γιατὶ δὲ μᾶς ἀφίνεις;

Γιατί σέ τοῦτο τ' ἄσπλαχνο καί φοβερό παιγνίδι
ποῦ παίζεις μέ τόν πόνο μου, δέ δίνεις ἕνα τέλος;

ΒΟΛΦ (Παίρνει τίς δυό φωτογραφίες ἀπ' τὸ Γραφεῖο καί πλησιάζον-
τας στὸ Ζήση)

— Εἶπες πολλά, ἀπ' ἄγριο θυμὸν ὀδηγημένος,
γιὰ τὸ γονιὸν ὁποῦ ἔλαχεν ἄγνωστος νὰ σοῦ μείνει
καὶ μολογῶ μέ δίκιο σου, τὶ νιώθω τὸν καῦμό σου.
Ὅμως ἂν ἦταν, τώρα δά, ν' ἀντίκρυζες ἐκεῖνον
ὅπου σπορά του στήθηκες, ρωτῶ σε, θὰ μπορούσες
μέ τέτοιο μῖσος καὶ χολή νὰ τοῦ μιλάς;

ΖΗΣΗΣ

— Μὲ μῖσος;

Μὲ σιχασιά καὶ φτύσιμο.

ΒΟΛΦ (ποῦ παρὰ τὸ δυνατό ξάφνιασμα ἀποφασίζει νὰ τὰ παίξει ὅλα
γιὰ ὅλα)

— Κι' ἂν εἶμ' ἐγὼ ἐκεῖνος;

ΜΑΡΙΑ

— Μή... μή... Θεέ μου, βόηθα με τὴν ἄμοιρη... (Κρύβει τὸ πρό-
σωπο στὰ χέρια της καὶ κλαίει.
Ὁ Ζήσης δείχνει, στὴν ἀρχή, πὼς δὲν πιστεύει. Ὅμως καθὼς
ἀκούει τ' ἀναφυλλητὰ τῆς μάνας του καὶ παρατηρεῖ τὴ βουβαμάρα
τοῦ χοροῦ πεύθεται, λίγο-λίγο, γιὰ τὴν ἀλήθεια. Μ' ἀπόγνωση
στρέφει σ' ὅλους περιμένοντας διάψευση.)

ΖΗΣΗΣ

— Μιλήστε...

Μιλήστε ἀδέρφια... Μίλησε μανούλα μου...

ΒΟΛΦ

— Σ' ἔμένα

τὸ μυστικὸ μολόγησε. Κι' ἀπόδειξη δὲ θέλεις
ἄλλη, τρανύτερη, ἀπ' αὐτές. (Βάζει μπροστὰ στὰ μάτια του τίς δυό
φωτογραφίες γιὰ τὴ σύγκριση ποῦ ἔπεισε καὶ τὸν ἴδιο)

ΜΑΡΙΑ (Ἀγκαλιάζει τὸ Ζήση, κλαίοντας)

— Ἀγόρι μου... μωρό μου..

συγχώρα με καρδούλα μου,... συγχώρα με τὴ φταίχτρα...

(Ὁ Βόλφ ἀπομακρύνεται μερικά βήματα καὶ περιμένει)

ΖΗΣΗΣ (Ὑστερ' ἀπὸ μακριὰ σιωπῇ, τσακισμένος)

— Λοιπὸν τοῦ Βόλφ εἶμαι παιδί; Ἀπὸ γονιὸ κακοῦργο

καὶ ἀνελέητο φονιά κρατῶ; Τὸν δολοφόνο

χιλιάδων ἄκακων παιδιῶν κ' εἰρηνικῶν ἀνθρώπων

ἔχω πατέρα;....

ΜΑΡΙΑ

— Μὴ χρυσέ... μὴ σπλάχνο... φτάνει... φτάνει...

Σκιαζομαι γιέ μου... σκιαζομαι. . (Κρατώντας τὸν σφιχ-
ταγκαλιασμένο κλαίει)

ΖΗΣΗΣ (Σὰ νὰ μὴν ἄκουσε)

— Ὅμως ἡ ἀπορία

γιατί; Γιατί τὸ ξάφνιασμα; Μήπως παντοτινά μου

τέτοιο δὲ τότε λόγιαζα; Αὐτὸς ποὺ στὸ σωτήρα,

στ' αἰῶο κι' ἄμυαλο παιδί, στὴν ἄβγαλτη μικρούλα,

ὅπου πιστὰ τὸν σύντρεξε σὲ δυσκολίας ὥρες

φέρθηκε ἀπάνθρωπα, γιατί τάχατες θὰ μπορούσε

νὰ ᾖ καλός; (στὸ Βόλφ ἀποφασιστικά)

Ναὶ τὸ λοιπόν. Ἐγὼ ᾖμα ὁ μαῦρος σπόρος,

π' ἀναντρα τότες ἔσπειρες. Ὅμως παιδί σου, ὄχι,

δὲν εἶμαι καὶ δὲν ἤμουνα. Τὸ πρῶτο τῆς ζωῆς σου

ἔγκλημα στάθηκα κι' ἀντὶς παιδί, ντροπὴ σου πρέπει

νὰ μὲ λογίζεις.

ΜΑΡΙΑ (κλαίοντας)

— Σώπασε παιδί μου... Συγκρατήσου...

Φοβοῦμαι ἡ μαύρη... Σκιαζομαι τὸν ἴδιο τὸ θυμό σου

π' ἀκράτητος ξεχείλισε. Μέρωσε τὴν ψυχὴ σου...

Μέρωσε τὴν ψυχούλα σου καρδούλα μου καὶ σχώρα....

Κι' ἂν δὲ πορεῖς ἐκείνονε, τὴν ἄμοιρην ἐμένα

σχώρεσε γιέ μου, πού 'φταιξα για τούτης δῶ τῆς ὥρας
τῇ μισητῇ σου γνωριμιά...

ΖΗΣΗΣ (δείχνοντας μὲ τὰ μάτια τὴ μάνα του.)

— Τὸ πρῶτο σου τὸ θῦμα
χιλιάδες ἄλλ' ἀκολουθοῦν. Ζεστό ἀχνίζει ἀκόμα
τὸ αἶμα τῶν παλληκαριῶν π' ἀπ' τὸ πρῶτ' σκοτώνεις.
Σκιάχτρα στὰ μπλόκ οἱ ζωντανοί. Στὴ σκοτεινὴ καρδιά σου,
πέτρωσεν ἡ συμπόνεση καὶ φώλιασε τὸ μῖσος
για τὴ ζωὴ καὶ τὸ καλό.

ΒΟΛΦ

— "Ο,τι ἔχω καμωμένο
για τὴν Πατρίδα τό 'κανα καὶ μήτε θὰ διστάσω
νὰ κάνω κι' ἄλλα, ἂν αὐτὴ κι' ὁπόταν τὸ ζητήσῃ.

ΖΗΣΗΣ

— 'Αλλὶ καὶ τρισαλίμονο σὲ κεῖνες τὶς Πατρίδες
ὅπου φονιάδες σὰν κ' ἐσὲ τρέφουν. Βαρὺ τους χρέος
μονάχες νὰ συντρίβουνε τὰ δολοφόνια χέρια,
ἂν θέλουν νὰ μὴ ντρέπονται, αἰῶνες, τὴν Πατρίδα
τὴν πιὸ τρανύτερη, τὴ Γῆς, Πατρίδα στὶς Πατρίδες.

ΒΟΛΦ (μ' ὀλοφάνερη προσπάθεια νὰ πνίξῃ τὸ θυμὸ πού τὸν κυρίεψε
σύγκορμα)

— Εἶπες πολλὰ καὶ σ' ἄφησα νὰ λές, γιατί πιστεύω
πὼς φοβερὰ λαθεύεσαι. Μὰ 'πιθυμιά μιὰν ἔχω,
νὰ μάθω ποιὸς τὴν πίστη σου μὲ δολερὲς ιδέες
ἀκόνισε.

ΖΗΣΗΣ

— Τὰ ἔργα σου. Τὰ ἔργα σας. 'Εκεῖνα
τὴν πίστη μου ἀκόνισαν για τὸ καλό.

ΒΟΛΦ (χτυπώντας τὴ γροθιά στὸ γραφεῖο κι' ἀφίνοντας νὰ ξεσπάσῃ

ὁ φοβερός, θυμός ποὺ τόσην ὥρα τὸν ἔπνιγε.)

— Μὰ τότες...

Εἶσαι προδότης ἄθλιος... Τὴν ξέχωρη Πατρίδα
πρόδωσες, τὴν τρισένδοξη, ποὺ πάν' ἀπ' ὅλες στέκει,
τὴ Γερμανία....

ΜΑΡΙΑ

— Δύστυχη ἐγώ... Ἀχ... ὄχι... ὄχι...

μὴ τοῦ κακιώνεις. Κλαίοντας στὰ πόδια σου προσπέφτω
καὶ τὰ φιλῶ. Συμπόνα τον... συμπόνα μας... Παιδί σου
εἶναι καὶ δὲν τοῦ πρέπεται τὸ μῖσος σου... Λυπήσου..
λυπήσου το.. (κλαίει γονατιστὴ, ἔχοντας ἀγκαλιασμένα τὰ πόδια τοῦ
Βόλφ)

ΒΟΛΦ

— Χρέος γιὰ σέ, ποὺ Γερμανὸ πατέρα
εἶχες κι' ἀπὸ μικρὸ παιδί τό ἔξερεις, μ' ἀντρεiosisύνῃ
μὲ πίστη καὶ φανατισμὸ γιὰ τῆς ἀληθινῆς σου
νὰ πολεμοῦσες τὸ καλὸ Πατρίδας. Μ' ἀντὶς τοῦτο,
μὲ τοὺς ὀχτροὺς της φίλιωσες ἐσὺ καὶ γιὰ κακό της
ὀλοζωῆς σου πάσκισες. Πατέρα καὶ Πατρίδα
πρόδωσες, ἄτιμα, γι' αὐτό, βουλή της καὶ βουλή μου,
τούτη τὴν ἄγρια ντροπή, μ' αἷμα σου νὰ ξεπλύνεις...

ΜΑΡΙΑ

— Ὅχι... ὄχι... δὲ γίνεται... δὲ γίνεται... Λυπήσου.....

Τὰ χέρια σου γλυκοφιλῶ... Μὲ δάκρυ τὰ ραντίζω...

Μὴ τὸ σκοτώνεις... Χάρισε σ' ἐμένα τὴ ζωὴ του.

Συμπόνα το... συμπόνα το... Κι' ἂν ἡ βαριὰν ὀργή σου

θύμα ζητᾷ, σ' ἐμένανε, ἀκέρια, νὰ ξεσπάσει...

σ' ἐμέ, ὅπου τὸ φταιξιμον ἀπὸ ξαρχῆς δικό μου,

μόνο δικό μου στάθηκε.... (μένει γονατιστὴ σὲ στάσην ἱκεσίας,
μὲ τὰ χέρια ὑψωμένα καὶ τὰ μάτια της καρφωμένα στὰ μάτια
τοῦ Βόλφ.)

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

— Τῆς πονεμένης μάνας

σεβάσων τὸν τρανὸ καῦμὸ καὶ τὴ βαθυνὰν ὁδύνη
καὶ σχώρα τὸν ἀνίκητο. Τὸ ἴδιο σου τὸ κρίμα
τὸ πρῶτο, φοβερὸς κριτὴς ὀρθώθη στὴν καρδιά σου
καὶ μὲ βαρὺν ἀλαλλαγμὸ καὶ θερειμένο πείσμα,
χάρη ζητᾷ καὶ δίκαιο.

ΒΟΛΦ

— Μόνο μετάνοιας λόγια

μποροῦνε τὴν ἀπόφαση ν' ἀλλάξουν τῆς Πατρίδας
γιά τὸν προδοτή. Μοναχὰ σὰν σχώρεση ζητήσῃ,
γονατιστός, τοῦ μέλλεται ζωή.

ΖΗΣΗΣ

— Ποτές.

ΜΑΡΙΑ (σέρνεται πρὸς τὸ Ζήση)

— Ὠϊμένα...

Ὠϊμένα τῆς τρισδύστηχης... Ἀγόρι μου... ψυχὴ μου...
Ξέρω καλὰ τί σοῦ ζητοῦν. Καὶ τὴν καρδιά σου γιέ μου
ξέρω, καρδιά περήφανη. Ὅμως καὶ τὴ δική μου
νὰ λογαριάσεις σπλάχνο μου πρέπει. Γιὰ τοῦτο δέξου,
δέξου ψυχὴ μου κ' ἢ ντροπὴ δική μου νὰ ν' ἀκέρια,
ἂν τρόπιασμα λογίζεται ἡ δέηση τῆς μάνας
στὸ Χάροντα, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ παιδιοῦ της....

ΖΗΣΗΣ

— Ὅχι μανούλα μου. Ποτές. Οἱ ἄνομοι, ποὺ χρόνια
μὲ τὴν καρδιά πολέμησα, χαρὰ δὲ θὰ γευτοῦνε
νὰ ποῦν τὸ πὼς μὲ σύντριψαν. Ἀφίλιωτος θὰ πάω
μὲ τοῦ πολέμου τὸ κακό, κι' ὁ θάνατός μου, νίκη
τῆς γλυκαφέντρας θὰ σταθεῖ Εἰρήνης.

ΜΑΡΙΑ

— Ὠ... ἀλί μου...

Ἄλλι σ' ἐμὲ τὴν ἄμοιρη... ποὺ τῶν ματιῶν μου χάνω
τὸ φῶς... (ἀποκαμωμένη κρέμεται στὸ λαιμὸ τοῦ γιοῦ της)

ΖΗΣΗΣ (συγκινημένος)

— Κουρίγιο μάνα μου. Γιὰ τὴ μεγάλη πίκρα
ποὺ σὲ ποτίζω, σχώρεση ζητῶ. Κακοῦργο χέρι
τὸ δρόμο σου σημάδεψε στὴ γῆς, μακριὰ πορεία
τοῦ πόνου καὶ τῆς στέρησης. Νιώθω τὸ σπαραγμὸ σου
καὶ τοὺς καῦμούς σου γεύομαι. Ὅμως τὴ μαύρη κούπα,
π' ἀπὸ φαρμάκι ξέχειλη στὸ στόμα σου ζυγώσαν
ν' ἀρπάξω εἴμ' ἀνήμπορος καὶ νὰ συντρίψω. Θάρρος.
Θάρρος μανούλα μου γλυκειὰ κ' εὐχή μου, πρὶν μισέψω,
σ' ἀφίνω μιὰ καὶ μοναχὴ. Στὴ θέση τῆς ἀγάπης
ὅπου γιὰ μὲ στὰ στήθη σου φύλαγες νὰ ριζώσει
ἡ πίστη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γέλιο καὶ δύναμή σου
μέσ' στὴ ζωή.

ΜΑΡΙΑ

— Ἀλίμονο.... ἀλλι σ' ἐμὲ τὴ δόλια.
Λοιπὸν δὲν εἶναι ψέματα; Κακούργ' ἀλήθεια εἶναι;
Μὰ ὄχι... ὄχι... δὲ μπορεῖ... Τῆς φαντασίας πλάσμα
κι' ὀνειρὸν τρόμος, ἄδικος, μὲ σκιάζουν... (ὁρμᾷ πάλι πρὸς
τὸ Βόλφ)

Μπρὸς σου πάλι...
στὸ χῶμα σέρνουμ' ἡ φτωχὴ καὶ στὴν καρδιά σου κι' ὄχι
στὴ γλῶσσα πικροδέομαι... Λυπήσου το... Παιδί σου...
σπλάχνο σου εἶναι... Σχώρα το... Σκιάξου τὸ μέγα κρίμα
ποὺ τόσην ὥρα μελετᾷς, τὶ ὅποιος τὸ παιδί του
σκοτώνει,.. τὸν γλυκὸ καρπὸ,... ζωὴν ἀπ' τὴ ζωὴ του,
χίλιες φορὲς εἶναι φονιάς...

ΒΟΛΦ

— Ὅχι, καμμιὰ δὲ νιώθω
μεσ' στὴν καρδιά μου λύπησιν. Κι' ἂν εἶναι τὸ παιδί μου,
τὴν ἔνδοξιν Πατρίδα του πρόδωσε καὶ γιὰ τοῦτο
σώνουν τὰ λόγια, πάρτε τον. Μὲ τοὺς ὀχτροὺς ἀντάμα

κι' ὁ ντροπιασμένος νὰ χαθεῖ προδότης. (οἱ δυὸ λοχίες, σπρώχνον-
τας βγάζουν τοὺς κρατούμενους ἔξω.)

ΜΑΡΙΑ

— Ὁχι... ὄχι...

Πρῶτα ἐμένα σκότωσε. Τὴν ἄρρωστη καρδιά μου
ἀπὸ καῦμὸν ἀβάσταγο λύτρωσε... Τῆς ζωῆς μου
κόψε τὸ νῆμα, ἀσπλαχνε... Χτύπα κι' ἀπόσωσέ με...

ΖΗΣΗΣ (στὴν πόρτα)

— Ἀντίο μάνα... Ἐχε γειά...

ΜΑΡΙΑ (ποὺ μόλις τώρ' ἀντιλαμβάνεται)

— Παιδάκι μου... παιδί μου...

(σηκώνεται κι' ὀρμᾷ μὰ οἱ δυὸ στρατιῶτες τὴν ἀρπάζουν καὶ τὴν κρατοῦν)

Ἀφῆστε με.. ἀφῆστε με κακοῦργοι.. Ζήση, γιέ μου....

Ἔρχομαι σπλάχνο, ἔρχομαι.... Πάλαιψε μὲ τὸ Χάρο,

Πάλαιψε παλληκάρι μου καὶ φτάνω....

ΖΗΣΗΣ (Ἀπ' ἔξω. Ἡ φωνή του ἔρχεται ἀπὸ τὴ διεύθυνση
τῆς βεράντας, ποὺ κάτωθι της εἶναι ὁ τόπος τῶν ἐκτελέσεων)

— Γειά σου μάνα....

Ἔχετε γειὰ ἀδέρφια μου... (Ἀκούεται βαθυὰ τὸ «Ἐχε γειὰ καῦμέ-
νε Κόσμε»

ΜΑΡΙΑ (παλεύοντας)

Χτύπα καλὸ μου... χτύπα..

Κράτα μακριὰ τὸ θάνατο.. Ἐφτασα... νὰ ᾿μαι γιέ μου...

Τοὺς νίκησα.. τοὺς νίκησα.. βάστα καλὸ μου.. βάστα...

(Πασχίζει γιὰ λίγ' ἀκόμα, οὐρλιάζοντας, νὰ ξεφύγει κ' ὕστερ',
ἀποκαμωμένη, ἀφίεται στὴ διάθεση τῶν στρατιωτῶν ποὺ τὴν
παρασέρνουν πρὸς τὸ Γραφεῖο τοῦ Βόλφ. Στ' ἀντίκρουμά του
ξαναντρεῖται καὶ πολεμᾷ νὰ τοῦ ἐπιτεθεῖ.)

Κακοῦργε.. ἄκαρδε φονιά.. φίδι...

(Δυὸ ἀπανωτὲς ριπὲς ἔξω)

Ἀλίμονό μου..

Τὸ σκότωσαν... τὸ σκότωσαν... Καρδούλα μου... παιδί μου...

(Ξεγλυσιτῶ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν στρατιωτῶν κι' ὁρμᾷ νὰ βγεῖ, μά, καθὼς ἀπόκαμιν ἀπὸ τὴ συγκίνηση, φέρνει δυὸ γύρους στὸν τόπο, λιγοθυμᾷ καὶ σωριάζεται στὸ πάτωμα. Ὁ Βόλφ κάνει νόημα στοὺς στρατιῶτες κ' ἐκεῖνοι βγαίνουν.)

Ἐξω ἀκούεται θόρυβος μάχης ποὺ πλησιάζει, ἐνῶ ἀπὸ τὴν πόρτα π' ἄφησαν ἀνοιχτὴν οἱ στρατιῶτες, βγαίνοντας, μπαίνει ὁ Γκρόσε πού χωρὶς νὰ δώσει σημασία στὸ Βόλφ, στέκεται καὶ κοιτᾷ τὴ λιγοθυμισμένη Μαρία. Τὸ πρόσωπό του δείχνει συμπόνια.)

ΒΟΛΦ

— Ὅρίστε, πεῖτε λοχαγὲ τί θέλετε ;

ΓΚΡΟΣΕ

— Δὲ θέλω

τίποτε...

ΒΟΛΦ

— Τότες φύγετε. Ἄμετε στὴ δουλειά σας.

ΓΚΡΟΣΕ

— Καϋμένη μάνα. Δύστηχη γριούλα. (σκύβει νὰ τῆς δώσει βοήθεια.)

ΒΟΛΦ

— Μὴ ζυγώνεις.

ΓΚΡΟΣΕ

— Τόση κακία ! Πῶς μπορεῖς ; Δὲ φτάνει ποὺ τὸ γιό της σκότωσες μπρὸς στὰ μάτια της ;

ΒΟΛΦ

— Σκότωσα τὸν προδότη.

ΓΚΡΟΣΕ

— Προδότη ; Καί τί πρόδωσε ;

ΒΟΛΦ

— Πατρίδα.

ΓΚΡΟΣΕ

— Ποιά Πατρίδα ;

Σπορά σου πώς ἐστάθηκε, τό 'μαθα καὶ παιδί σου
πώς ἦταν. Ὅμως Γερμανός ! Παιδιά χωρὶς πατέρα,
ξένων σπορές, πατρίδα τους τῆς μάνας τὴν πατρίδα
ἔχουν, ὅπου γεννήθηκαν καὶ τράνεψαν.

ΒΟΛΦ

— Τελειῶστε

λοχαγὲ Γκρόσε. Φύγετε...

ΓΚΡΟΣΕ (ἀποφασιστικά)

— Δὲ σκότωσες προδότη

μόνο τὸ ἴδιο σου παιδί κι' ἄδικα μὴ πασιζῖεις
τὸν φόνο τὸν ἀστήριχτο σὲ νόμους νὰ στηρίζεις.
Ἄκαρδος στάθηκες φονιάς. Καὶ μήτε τῆς μητέρας
π' ἀπὸ δικό σου φταίξιμο ζωὴ φαρμακωμένη
ζοῦσε, σεβάστης τὸν καῦμό καὶ μήτε τώρ' ἀκόμα,
ὅπου σιτὸ χῶμα κείτεται κι' ἀνθρώπινη βοήθεια
τῆς πρέπεται τῇ συμπονᾷς. Ἀχόρταγος σκορπίζεις
τριγύρω σου τὸ θάνατο. Κι' ὅσο σκοτώνεις, τόσο
αἷμα καὶ πόνος σὲ μεθοῦν.

ΒΟΛΦ

— Σκοτώνω, γιατί πρέπει.

Γιὰ τῆς Πατρίδας πολεμῶ τὸ δίκιο, κι' ὅσοι ἐνάντιοι
τῆς στέκονται, τοὺς πρέπεται.

ΓΚΡΟΣΕ

— Γιὰ τῆς Πατρίδας!... Κι' ὅμως

ἡ ἴδια θὰ σᾶς ντρέπεται, σὲ καλοσύνης χρόνια,
ἔσὲ καὶ τοὺς παρόμοιους σου.

ΒΟΛΦ (σέ φοβερό ξέσπασμα)

— Προδότες σὰν κ' ἐσένα...

ὀχιές πού μὲς στὸν κόρφο της θέρμανε, δολοφόνους

πὸν τὴ βαροῦν πισώπλατα σὲ δυσκολίας ὄρες,
αὐτοὺς θὰ ντρεπετ' ἡ γλυκεῖα Πατρίδα.

ΓΚΡΟΣΕ

— Ποιὰ Πατρίδα ;

Πατρίδα εἶν' οἱ ἄνθρωποι. Τοῦ κάμπου οἱ δουλευτάδες
κ' οἱ χερομάχοι τῆς ζωῆς. Τῆς φάμπρικας ἀργάτες,
γιατροί, δασκάλοι, φοιτητές, ἔμποροι καὶ παπάδες,
ἄντρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἐτούτης τῆς Πατρίδας
πῆρες ὁρμήνεια κ' ἔγκριση νὰ ῥθεις σ' αὐτὸ τὸν τόπο
καὶ νὰ σκοτώνεις ;

ΒΟΛΦ

— Φύγετε λοχαγέ Γκρόσε. Ἐξω...

Τὶς ξέρω τὶς ἰδέες σας τώρα. Καὶ τοὺς σκοποὺς σας
ξέρω καλά. Προδώσατε τὸν Χίτλερ, τὴν Πατρίδα
κι' αὐτὰ σας τ' ἄμοιρα παιδιὰ, ποὺ πῆγαν ντροπιασμένα...
(γυρίζει τὴν πλάτη στὸ Γκρόσε. Δείχνει ἐκτὸς ἑαυτοῦ)

ΓΚΡΟΣΕ

— Τὸν πόλεμον ἐπρόδωσα, μὰ τὴν Πατρίδα ὄχι,
μήτε τὸν ἄνθρωπο ποτέ. (δείχνει τὴ Μαρία)

Κι' ὅσο γιὰ τὰ παιδιὰ μου,

ποὺ πρὶν νὰ ζήσουν πέθαναν, ἐσὲ φονιά τους εἶχαν,
ἐσέ, καθὼς τ' ἀνίδεο ποὺ σκότωσες πρὶν ὥρας
κι' ἄταφο κεῖται στὴν αὐλή. Ὁ πικροθάνατός τους
ξύπνησ' ἐντός μου ὅ,τι σεῖς πασκίσατε, γιὰ χρόνια,
μὲ πείσμα νὰ συντρίψετε, τὴν ἀνθρωπιὰ...

(Πρὶν τελειώσει, ὁ Βόλφ στρέφει, ξάφνου, τραβᾷ τὸ πιστόλι καὶ
τὸν πυροβολεῖ ἀπανωτά. Ὁ Γκρόσε, χτυπημένος, βαριά, λυγᾷ,
γονατίζει καὶ σωριάζεται στὸ πάτωμα. Τὸ πρόσωπό του, ποὺ στὴν
ἀρχὴ δείχνει ξάφνιασμα κι' ὀδύνη, παίρνει, λίγο-λίγο, ἔκφρασιν
ἱκανοποίησης. Ἀντίθετα τὸ πρόσωπο τοῦ Βόλφ δείχνει κάτι σάν
τρόμο καὶ σὰ μεταμέλεια. Στὸ μεταξὺ ὁ θόρυβος τῆς μάχης ὅλο
καὶ ζυγώνει, καθὼς ὁ Σνάϊντερ ὁρμᾷ στὴ σκηνή.)

ΣΝΑΪΝΤΕΡ (μπαίνοντας βλέπει τὸ νεκρὸ τοῦ Γκρόσε καὶ ξαφνιά-

ζεται. Κοιτᾷ, γιά λίγο, ἀπορημένος, τὸ Βόλφ, μὰ γρήγορα συνέρ-
χεται κι' ἀναφέρει.)

— Φεύγουμε ταγματάρχα μου. Τοῦ Στρατηγείου πῆρα
διαταγὴν ἐλείγουσα. Σὲ δυὸ λεπτὰ κινοῦμε.

Στὸ μεταξὺ μᾶς βάρεσαν, ἀπὸ Νοτιᾶς, ἀντάρτες
καὶ κατεβαίνουν τὸ βουνό. Μὲ βία τοὺς κρατοῦμε,
κι' ὅλο κοντοζυγώνουνε. Θαρρῶ πὼς σκέδιό τους
εἶναι νὰ μᾶς μπλοκάρουνε. (Περιμένει, γιά λίγο, ἀπάντηση καὶ κα-
θὼς δὲν παίρνει.) Λοιπὸν ἐγὼ πηγαίνω

κ' ἐλᾶτε ταγματάρχα μου. Ἐνα λεπτὸ μᾶς μένει.

(ἘΟ Σνάιντερ βγαίνει, βιαστικά. ἘΟ Βόλφ, ὅπως ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ
πυροβόλησε, ἐξακολουθεῖ, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, νὰ ἔχει τὰ μάτια
του καρφωμένα στὸ νεκρὸ τοῦ Γκρόσε. Εἶναι φανερό, στὸ πρό-
σωπό του, ἡ πάλη ποὺ γίνεται μέσα του καὶ ποὺ τὴν κερδίζει τὸ
αἶσθημα τῆς μεταμέλειας. Ἡ Μαρία ποῦ, μὲ τοὺς πυροβολισμοὺς
ἐνάντια στὸ Γκρόσε, συνέφερε καὶ προσπάθησε νὰ σηκωθεῖ μὰ
δὲν τὰ κατάφερε καὶ ξανάπεσεν, ἐπαναλαμβάνει τὴν προσπάθεια,
μ' ἴδιο κι' αὐτὴ τὴ φορὰν ἀποτέλεσμα. ἘΟ θόρυβος τῆς μάχης ὅλο
καὶ δυναμώνει καθὼς ἀκούετ', ἔξω, καθαρά ἡ διαταγὴ τοῦ Σνάιν-
τερ:

— Ἐμπρόοος... κινοῦμεεε... ποὺ ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορὲς ἀπὸ
τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγας.

— Ἐμπρόοος... κινοῦμεεε...

— Ἐμπρόοος... κινοῦμεεε...

— Ἐμπρόοος... κινοῦμεεε...

Τώρα ὁ θόρυβος τῆς μάχης σκεπάζεται ἀπὸ τὸ πανδαιμόνιο τῶν
μηχανῶν τὰς κι' αὐτοκινήτων, ποῦ, ἕνα ἕνα, ξεκινοῦν καὶ φεύγουν.
Φωνὴ τοῦ Σνάιντερ ἀπ' ἔξω:

— Φεύγουμε ταγματάρχα Βόσολφ. Ποῦ εἴστεεε... Κατεβῆτεεε...

ἘΟ Βόλφ συνέρχεται. Εἶναι σὰ νὰ τὸν ξυπνοῦν ἀπ' ὄνειρο. Πλη-
σιάζει στὸ παράθυρο καὶ γιά λίγο δευτερόλεπτα παρακολουθεῖ
τὴν ἀποχώρηση τῆς φάλαγγας. Ὑστερα, μ' ἀργὰ καὶ βαριά βήματα,
ἀφοῦ ρίξει στερνὴ ματιὰ στὸ νεκρὸ Γκρόσε καὶ τὴ λιγοθυμισμένη
Μαρία, βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα ποὺ ὀδηγᾷ στὸ ὑπνοδιαμερίσμα του.
Σὲ λίγο, ἕνας ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς λοχίεις, ὁρμᾷ στὴ σκηνὴ ψάχνον-
τάς τον καὶ καθὼς δὲ τὸν βρίσκει, βγαίνει ἀμέσως. Ἀκούεται
θόρυβος τῶν στερνῶν αὐτοκινήτων καὶ φωνὴ τοῦ Σνάιντερ ποὺ
λίγο-λίγο σβῆνει:

— Προφτάστε ταγματάρχα Βόλφ... Φεύγουμεε...

‘Ο θόρυβος τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν τάγκς σβήνει. Ἀντίθετα οἱ ριπὲς πολυβόλων ἀκούονται πιὸ κοντὰ, γιὰ λίγο, ὥσπου μακραίνουν κι’ αὐτιὲς χωρὶς ὁμως νὰ σβήσουν ὁλότελα. Ἡ Μαρία συνεφέρει πάλι καί, βογκώντας, πασκίζει νὰ σκωθεῖ. Τούτη τῇ φορὰ τὰ καταφέρει, μὲ πολὺ κόπο.)

ΜΑΡΙΑ

— Ἀχ... μανούλα...

Ποῦ εἶμ’ ἐδῶ;... Ποῦ βρίσκομαι;... Ποῦ ἔναι τὸ σπιτικό μου;...

Πῶς ρήμαξε;... Λένη μωρήηη... Ποῦ χάθης ἀνηψούλα;...

Ἔλα καλὸ μ’ καὶ στρῶσε μου νὰ πέσω... (κάνει μερικὰ βήματα κρατώντας τὸ κεφάλι μὲ τὰ χέρια καὶ ξάφνου τινάζεται).

Ποιὸς μὲ κράζει;...

Ἔ;... Ποιὸς μὲ κράζει σύνυχτα;... Ἀμεῖτε στὸ καλὸ σας...

δὲν ἔρχομαι... δὲν ἔρχομαι... (μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὴν πόρτα, ὑποχωρεῖ, σκιαγμένη, ἀργὰ· ἀργὰ στὸ βάθος. Ξάφνου σταματᾷ καὶ χαμογελᾷ)

Ἀ... σύ ἔσαι κώνα Μάρθα;

Ὅρισε... Σὰ στὸ σπίτι σου... Κάτσε νὰ ξαποστάσεις

κομμάτι κ’ ὕστερα μοῦ λές... Λενάκι... ἔ Λενάκι...

Φέρε γλυκὸ κορίτσι μου κ’ ἔχουμε μουσαφίρη...

Μ’ ἀκοῦς μωρήηη... (Ξάφνου στρέφει στὴν ὑποθετικὴν ἐπισκέπτρια κι’ ἀγριεύει). Γιὰ νὰ σοῦ πῶ... ἂν ἦρθες προξενήτρα

κάλλιο νὰ φύγεις... Δὲ μπορεῖ, δὲ γίνεται, σοῦ τό ἴπα...

δὲν τήνε δίνω τοῦ κουτσοῦ... δὲν τήνε δίνω... Φύγε...

Ἀμε στὸ διάολο μάγισσα... Τ’ ἀκοῦς...; Γκρεμίσου... Χάσου

πρὶν ἔρθει ὁ γιός μου καὶ σὲ διεῖ... (γελᾷ δαιμονισμένα καὶ ξάφνου ἀρπάζει τὸ κεφάλι τῆς καὶ πολεμᾷ νὰ θυμηθεῖ).

Ποῦ εἶναι τὸ παιδί μου;...

Ποῦ εἶναι τ’ ἀγοράκι μου;... (ὕστερ’ ἀπὸ μεγάλη προσπάθεια ποὺ ζωγραφίζεται καθαρὰ στὸ πρόσωπό της, κατορθώνει νὰ συνεφέρει γιὰ λίγο κι’ ἀφίνει δυνατὴ κραυγὴ πόνου).

Τὸ σκότωσαν... (δρῶνὰ στὸ παράθυρο).

Κακοῦργοι...

φονιάδες... Χάροι ἄσπλαγχοι... (ὥμως ἡ διαύγεια εἶναι στιγ-

μιαία καὶ τὴ διαδέχεται, ἓνα δαιμονισμένο γέλιο. Γελώντας καὶ τρικλίζοντας κατευθύνεται πρὸς τὸ πτώμα τοῦ Γκρόσε, π' ὡς τώρα δὲν τὸ 'χει ἀντιληφθεῖ. Στ' ἀντίκριμά του σκιάζεται).

Ποιὸς εἶς' ἔσύ;... Ποιὸς εἶσαι;...

Μὴν εἶσαι ὁ γιὸς τοῦ Μυλωνᾶ;... "Ε;... Καὶ τὰ φτωχοπούλια τὶ σοῦ 'φταιξαν καὶ τὰ μαδᾶς;... Τὶ σοῦ 'φταιξαν τὰ δόλια καὶ τὰ σκοτώνεις;... (ζυγώνει δισταχτικά στὸ νεκρὸ κι' ὦρα πολλὴ τὸν παρατηρεῖ. Στὸ τέλος χαμογελά).

"Α... μυαλὸ ποὺ τὸ 'χω... Σὺ 'σαι γιέ μου;...

Σὺ 'σαι παλληκαράκι μου;... "Ηρθες;... Καλῶς τὸ σπλάχνο... καλῶς τ' ἀγόρι τὸ χρυσό... Ποῦ ξώμεινες καρδούλα καὶ μ' ἄργησες;... Γιατὶ ξεχνᾶς τῆς μάνας τῆς ὁρμήνιες καὶ πορπατεῖς νυχτιάτικα;... Καλά... δὲ σὲ μαλώνω... Μὰ τ' ἔχεις καὶ μοῦ ξάπλωσες; Μὴν εἶσαι θερμασμένο; Μὴ σ' ἔδειρεν ὁ δάσκαλος καὶ σοῦ πονεῖ; Τὸν τράγο τὸν ἄκαρδο... Ταχυὰ πουρνὸ τοῦ δείχνω τοῦ ξεκούτη ποιά εἴμ' ἐγώ... (γονατίζει δίπλα του).

"Ελα μωρό... "Ελα στὴν ἀγκαλιά μου

νὰ σὲ κοιμίσω γιόκα μου... (κάθεται στὸ πάτωμα καὶ παίρνει τὸν νεκρὸ Γκρόσε στὴν ἀγκάλη). "Ωχ... τὸ χρυσὸ μ' ἀγόρι...

"Ωχ... τὴν καρδούλα τὴν γλυκειά... Κᾶνε νανάκια σπλάχνο...

Κᾶνε νανάκια μάτια μου κ' ἐγὼ σοῦ τραγουδάω.

«Κοιμᾶται τ' ἀγοράκι μου

κ' ἐγὼ τὸ νανουρίζω

κ' ἐγὼ τὴν κούνια του κουνῶ

γλυκὰ νὰ τὸ κοιμίζω.

"Ελα ὕπνε καὶ πάρε το

καὶ πᾶν 'το στοὺς μπαξέδες

καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του

ζουμπούλια μενεξέδες...»

(Μὲ τὸ δεύτερο τετράστιχο, ἡ Μαρία, σταματᾷ τὰ λόγια καὶ μόνο ψιθυρίζει τὸ σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ, ἔχοντας τὸ κεφάλι τῆς ἀκουπισμένο στὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ Γκρόσε. Ἀπὸ πολὺ μακριά, ξεχωρίζουν ἀκόμα ριπὲς πολυβόλων. Ξάφνου, ἀπ' ἔξω, ἀκούονται δυνατὰ ζήτω. Εἶναι ἀπὸ τοὺς κρατούμενους ποὺ ὑποδέχονται τοὺς ἀντάρ-

τες καθὼς μὴν ὁμάδα τοὺς ἀποσπᾶσθηκεν ἀπὸ τῆ μάχης καὶ μπῆκε
στὸ Στρατοπέδο. Ξεχωρίζουν λόγια σὰν καὶ τοῦτα, ὁμαδικὰ ἢ ἀτο-
μικά, τ' ἀτομικὰ ἀπὸ φωνῆς διαφορετικές).

— Ζήτωωω... — Ζήτω ἡ λευτεριά... — Ζήτω σας παλληκάρια...

— Ἀδέρφια καλῶς ἦρθατε... — Ἀνοῖξτε μας τὶς πόρτες...

— Σπάστε τὶς πόρτες... — Ζήτω σας... — Ζήτω τῆς λευτεριάς μας...

(Καὶ παραγγέλματα σὰν καὶ τοῦτα, ἀπὸ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Τμή-
ματος, πὺν κάθε τόσο σκεπάζονται ἀπὸ τὰ ζήτω τῶν δεμένων).

— Σπάστε τὶς πόρτες γρήγορα. — Τὸ νοῦ σας γιὰ τὶς νάρκες.

Τρέξτε στὴν ἀπομόνωση. — Γιατρὸς στὸ μπλὸκ τὸ τρίο. —

Μαζέψτε τοὺς ἀνήμερους. — Νὰ φύγει μὴν ὁμάδα

γιὰ τρῶφιμα καὶ γιὰ νερό.

(Κάπου - κάπου, φωνῆς ἀπόγνωσης.)

— Διψοῦμε ἀδέρφια... — Φέρετε

νερόοοο — Νερόοοο — Γουλιά νερόοοο — Στάλα νεράκι ἀδέρφια.

(Σὲ λίγο, ζήτω καὶ παραγγέλματα σκεπάζονται ἀπὸ τραγούδι χο-
ροῦ, π' ἀκούεται, ξέμακρα κάπως, ἀπὸ τὴν πλατεία τοῦ Στρατοπέ-
δου, ὅπου μαζεύτηκαν οἱ λευτερωμένοι.

Ἡ Μαρία πὺν μὲ τὰ πρῶτα ζήτω ξαφνιάστηκε καὶ ἄπλωσε τὸ χέρι
γιὰ νὰ ἐπιβάλλει σιωπὴ μὴ ξυπνήσουν τὸν κοιμισμένο, ἐξακολουθεῖ
νὰ μουρμουρίζει τὸ σκοπὸ τοῦ νανουρισματος, ὥσπου στὴ σκηνὴ
μπαίνει μὴν ὁμάδ' ἀνταρτῶν μὲ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς καπετάνιο καὶ τὸ
δεύτερο)

Α' ΚΑΠΕΤ. (μπαίνοντας)

— Ἐδῶ στοῦ Βόλφ βρισκόμαστε τὸ φοβερό Γραφεῖο.

Β' ΚΑΠΕΤ. (Παρατηρώντας τὴ Μαρία)

— Μπά, μιὰ γυναίκα!

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Μιὰ γριά! Πῶς βρέθη καὶ τὶ θέλει
σ' αὐτὸν τὸν τρισκατάρατο τόπο; (Τὴν ζυγώνουν ὅλοι καὶ τὴν ἐξετάζουν)

Β' ΚΑΠΕΤ. (ἀκουμπώντας τὸ χέρι του στὸ ὄμο τῆς Μαρίας)

— Σήκω μανούλα.

(Κεῖνη στρέφει καὶ τὸν κοιτᾷ μὰ δὲν ἀπαντᾷ)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Σήκω κυρά μου νὰ μᾶς πεῖς πῶς βρῖσκεσ' ἐδῶ μέσα
κ' ἱστορήσέ μας τὸ κακὸ ποὺ σοῦ ἔλαχε. Ναὶ μάνα;
Σήκω καλὴ μου.

(Ἡ Μαρία τοὺς περιεργάζεται τώρα, ἕναν - ἕνα, μ' ἀπάθεια, μὰ
πάλι δὲν ἀπαντᾷ).

Β' ΚΑΠΕΤ.

— "Αδिका. Θαρρῶ στὰ λογικά της
δὲν εἶναι. Βλέπεις; Γερμανὸ κρατᾷ στήν ἀγκαλιά της
καὶ νανουρίζει. (Σκύβουν καὶ βεβαιώνονται γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ
Γερμανοῦ)

Α' ΑΝΤΑΡ.

— Δύστυχη. Κατακαυμένη μάνα!

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Πρέπει νὰ τοὺς χωρίσουμε. Κακὸ πολὺ τῆς κάνει
τὸν σκοτωμένο νὰ κρατᾷ. Βάλτε τον μὲ τοὺς ἄλλους
γιὰ θάψιμο καὶ τῇ γριὰ σείρτε στὸ μπλὸκ τὸ τρίο
νὰ τῇ συντρέξουν οἱ γιατροί.

Α' ΑΝΤΑΡ. (Σκύβει πονετικά)

— "Ελα χρυσή μανούλα...

"Ελα μαζί μας στήν αὐλή, στὸν καθαρόν ἀέρα.
(Πασκίζουν νὰ τῆς πάρουν τὸ πτώμα)

ΜΑΡΙΑ (Σφίγγοντας τὸν Γκρόσε στήν ἀγκαλιά)

— Ποιὸς εἶσ' ἐσὺ ποὺ μοῦ μιλάς; Μὴν εἶσαι ὁ μαῦρος Χάρος;

Α' ΑΝΤΑΡ.

— "Οχι μανούλα, φίλος σου εἶμαι καὶ τὸ καλὸ σου
θέλω.

ΜΑΡΙΑ

— Μὴν εἶσαι δράκοντας κ' ἦρθες γιὰ τὸ παιδί μου;

Δὲν εἶν' ἐδῶ. Στὸν πόλεμο τὸ πῆραν. Δὲν πιστεύεις;

Α' ΑΝΤΑΡ.

— Πιστεύω μάνα καὶ γι' αὐτὸ θέλω νὰ βγοῦμε. "Ἦρθαν τὰ παλληκάρια. Σώθηκεν ὁ πόλεμος κυρά μου κ' ἔρχονται. Πᾶμε γρήγορα νὰ βροῦμε καὶ τὸ γιό σου.

ΜΑΡΙΑ

— Ποιὸς εἶσ' ἐσὺ καὶ μοῦ μιᾶς; Πρώτη φορὰ σὲ βλέπω.
(Οἱ ἀντάρτες σηκώνονται, ἀπελπισμένοι καὶ κοιτοῦν τοὺς καπετάνιους).

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Δὲ γίνεται μὲ τὸ καλό. Πασκίστε μὲ τὸ ζόρι, ὅσο κι' ἂν λύπη περισσὴ θὰ μᾶς κοστίσει.

Α' ΑΝΤΑΡ. (Ξανασκύβει)

— "Ελα...

Σήκω μανούλα. "Εφτασεν ὁ γιός σου μὲ τοὺς ἄλλους καὶ καρτεροῦν στὸ σπίτι σου. "Ελα νὰ πᾶμε...

ΜΑΡΙΑ (Ἀγριεύοντας ξάφνου)

— "Οχι...

(Ἐξετάζει, προσεχτικά, τὸν ἀντάρτη κ' ὕστερα)

"Α... τώρα σὲ κατάλαβα. Ὁ Βόλφ δὲν εἶσαι; Φύγε...

Φύγε θεοκατάρατε... Τὸ γιό μου δὲ τὸν παίρνεις...

"Οχι φονιά... Βοήθεια... Τρέξτε γειτόνοι... τρέξτε...

Θὰ τὸ σκοτώσει... (Ξεσπᾷ σὲ κλάμα καὶ σὲ λίγο ξαναρχίζει τὸ νανούρισμα. Τοὺς δυὸ πρώτους στίχους τοὺς τραγουδᾷ, κατόπι μουρμουρίζει μόνο τὸ σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ. Αὐτὸ θὰ γίνεται, κατὰ διαστήματα, σ' ὅλη τὴ διάρκεια ποὺ θὰ μείνει, στὴ σκηνή. Οἱ ἀντάρτες ἀπομακρύνονται. Δείχνουν συγκινημένοι καθὼς ἀκοῦνε τὸ νανούρισμα.)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— "Αραγε, ποιὸς πόνος τὴν καρδιά της νὰ τσάκισ' ἀδιόρθωτα; Ποιὸ δράμ' ἀπ' τὶς χιλιάδες

τὰ λογικά της σάλεψε; Ποιᾶς ἄγριας τραγωδίας
ἀπ' ὅσες παίχτηκαν ἐδῶ, τὶς τελευταῖες ὥρες,
νὰ στάθηκεν ἡρώϊσσα; (ὕστερ' ἀπὸ σκέψη)

Καιρὸς πολὺς καὶ χρόνια
θὰ χρειαστοῦνε πάμπολλα εἰρήνης, νὰ γιατρέψουν
τὶς φοβερὲς λαβωματιῆς π' ἄνοιξε στὶς καρδιές μας
ὁ πόλεμος. Χρόνια πολλά, τὰ χεῖλια τῶν ἀνθρώπων
μὲ νόθο γέλιο θὰ γελοῦν καὶ στὰ κλαμένα μάτια,
καιρό, θὰ καθρεφτίζεται τὸ σκιάξιμο κι' ὁ τρόμος
ἀπ' τὸ κακὸ π' ἀντίκρισαν.

(Στὸ σημεῖο τοῦτο μπαίνει ὁ Γ' ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ)

Γ' ΚΑΠΕΤ. (Στὸν Ἀρχηγό, ἀφοῦ χαιρετήσῃ)

— Ἐντάξει καπετάνιε.

Ὅλα τὰ μπλόκ τ' ἀδειάσαμε. Δυὸ—τρία συνεργεῖα
μαζεύουν νάρκες. Τὸ νερὸ μᾶς ἤρθε. Στὴν πλατεία
στήσαν καζάνια γιὰ φαί. Γιατροὶ κι' ἀνταρτοποῦλες
συντρέχουνε τοὺς ἄρρωστους.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Κ' οἱ σκοτωμένοι;

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Ὅλους

τοὺς μάζεψαν στὸ πίσω μπλόκ.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Εἶναι πολλοί;

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Τρακόσοι,

κι' ἀνάμεσά τους δυὸ παιδιά. Πόνος πολὺ σοῦ δίνει
νὰ τὰ θωρεῖς στὸ πρόσωπο. Στ' ἄθῳα τους ματάκια,
ἡ ἀπορία πάγωσε καὶ στὰ κλαμένα χεῖλια —
πέτρωσε τὸ παράπονο.

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Καμμιά δὲν εἶχε λύπην
ὁ τύραννος. Μικρὰ παιδιά, μὲ τοὺς τρανοὺς ἀντάμα
σκότωνεν ἄξεχώριστα.

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Δὲν εἶναι τοῦτο μόνο.
Ἄν ἦτανε τὸ φταίξιμο νὰ βάραινε τὸν ἕνα
θὰ ἔταν καλά. Μὰ σὰν τὰ δεῖς, δίχως πνοή, στὸ χῶμα
νὰ κοίτουνται, εὐθὺς γρικᾶς, πὼς τὸ κατηγορῶ τους,
δὲν εἶναι μόνο γιὰ τὸ Βόλφ, αὐτὸν ποὺ τῆς ζωῆς τους
τὸν μοσκανθὸν ἐσύντριψε, παρὰ γιὰ τὸν καθένα,
γιὰ ὅλους, φταῖχτες κι' ἄφταιγους στὸν πόλεμο.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Κ' οἱ ἄλλοι,
οἱ ζωντανοί;

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Ἀλίμονο. Σκιαῖσαι νὰ τοὺς βλέπεις
κ' εὐθὺς αὐτοὺς ποὺ πήγανε καλόμοιρους λογίζεις.
Οἱ πιὸ πολλοὶ δὲν περπατοῦν μόν' σέρνονται στὸ χῶμα
μὲ γόνατα καὶ μὲ κοιλιά. Δύσκολο νὰ πιστέψεις
πὼς ἔχεις πλάσμα ζωντανὸ μπροστὰ σου, καθὼς μόνο
στὰ μάτια ἔπομεινε ζωὴ κ' ἐκείνη βασιλεύει
ὥρα τήν ὥρα.

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Χρέος μας, χρέος γιὰ τὸν καθένα
νὰ κάμουμε τ' ἀδύνατα γιὰ τὴ ζωὴ τους, τώρα
ποὺ σώθηκαν τὰ βάσανα. Ἐλπίδες στοὺς γιατροὺς μας
ἔχω, πὼς θὰ τοὺς σώσουνε.

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Μακάρι, μὰ νομίζω
πὼς χρέος ἀκατόρθωτο τοὺς ἔλαχεν. Ἐκεῖνο

πὺ δ' ἀ στήν ἀπομόνωση, λίγη μ' ἀφίνει ἐλπίδα
καὶ πίστη γιὰ τ' ἀντίθετο. Κορμιά, πὺ μὲ κουφάρια
μοιάζουνε πιότερο, παρὰ μ' ἀνθρώπους πὺ σιὰ στήθη
κρατοῦν πνοὴ καὶ δύναμη. Στις φλέβες τους τὸ αἷμα
στέριψε καὶ σιὰ μάτια τους ἀπλώθη τοῦ θανάτου
τὸ μήνυμα. Ποιὸ γιαιτρικὸ καὶ ποιὸς γιατρός, ἀρρώστεια
τέτοια θὰ γιάνει;

(Στὸ σημεῖο τοῦτο, ἡ Μαρία κόβει, ξάφνου, τὸ μουρμουριτὸ νανούρισμα καὶ ξεσπᾷ σὲ δαιμονισμένο γέλιο, ἀσχετο πρὸς τὰ διαδραματιζόμενα, πὺ πάλι σβήνει, λίγο - λίγο, γιὰ νὰ ξαναγίνει ὁ σκοπὸς τοῦ νανουρίσματος.)

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Δύστυχη μανούλα!

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Ποιὰ ναι τούτη;

Ἀπ' ὧρα τὸ λογάριαζα νὰ σᾶς ρωτήσω.

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Μήπως

ξέρει κανεῖς; Τὴ βρήκαμε, κεῖ δὲ πὺ βλέπεις, μόνη,
νὰ νανουρίζει Γερμανό.

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Ἀραγε τὸν ἔχει;

Γιατὶ δικὸς της βέβαια θὰ πρέπει νὰ ναι. Μήπως
σᾶς λάθεψε τὸ ντύσιμο; Μὴν εἶν' ἀπ' τοὺς δικούς μας;

Β' ΚΑΠΕΤ.

— Ὅχι δὲ μοιάζει. Γερμανὸς εἶναι. Μὰ ποιὸς τὸ ξέρει
τὴ νὰ τὸν εἶχε. Σάλειψε τὸ λογικὸ της κ' εἶναι
ἀδύνατον ἐξήγηση νὰ πάρεις.

(Ὁ Γ' Καπετάνιος πλησιάζει τὴ Μαρία γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ γιὰ
τὴν ταυτότητα τοῦ σκοτωμένου)

ΜΑΡΙΑ (Σκιαζεται κι' ἀγριεύει)

— Ὅχι... Ὅχι...

(κι' άμέσως, σά νά τρώμαξε μή ξυπνήσει τόν κοιμισμένο.)
Σούρουνους... μή βροντᾶτε. Σκιαζετε τόν ύπνο του. Δέ βλέπεις;
Κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου κ' ἐγὼ τὸ νανουρίζω.
(μουρμουρίζει πάλι τὸ σκοπό)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Ἀφῆστε την. Ἄς κάθεται, κεῖ δά, κι' ἄς νανουρίζει
τὸ σκοτωμένο Γερμανό. Δέ βρίσκω ποιὸ τὸ κέρδος
ἀπὸ τὴν τόση πιθυμιὰ τὴν ξέχωρ' ἱστορία
στο δρᾶμ' αὐτὸ νά μάθουμε. Σὰν τίς μυριάδες τ' ἄλλα
ποὺ παίχτηκαν σ' ὅλη τὴ γῆς, ἐξήγηση μιὰν ἔχει
κι' αὐτό, τὸν τρισκατάρατο πόλεμο. Χρέος μόνο
στέκεται νά συντρέξουμε. Σ' ἐμᾶς ἔλαχε κλῆρος
ἀδέρφια, στῆς τρανῆς χαρᾶς τὴν ὥρα, νά γευτοῦμε
τὸν πόνο τὸν ἀβάσταγο. (μονολογώντας)

Σὲ τόπους σὰν καὶ τοῦτον,
ὅπου στρατόπεδα τοὺς λέν, κ' ἡ διαφεντεύτρα κόρη,
ἡ Λευτεριά, τὸ γέλιο της, τραγούδι ζωηφόρο,
θὰ κόψει, δίχως ἄργητα, στοὺς πλάϊ θ' ἀπιθώσει
τὸ κοφτερό της τὸ σπαθὶ καὶ γέροντας στοὺς χῶμα
πικρὰ θὰ κλάψει. (Ὅστερ' ἀπὸ λίγο σιὸν Γ' καπετάνιο)

Πήγαινε κοντὰ τους καπετάνιε
καὶ στοὺς γιατροὺς μας τὴ θερμὴ παράκλησή μου φέρε
νά κάμουνε τ' ἀδύνατα. Σ' αὐτοὺς, ποὺ κλῆρον ἔχουν
ὀλοζωῆς νά μάχονται τὸ Χάρο καὶ ποὺ μόνοι
στον πόλεμο, κρατοῦν ψηλὰ τὴ δόξα τοῦ ἀνθρώπου
καὶ τὴν τιμὴ, στηρίζονται καὶ πάλιν οἱ ἐλπίδες
μυριάδων ἄρρωστων τῆς γῆς.

(Σὲ τοῦτο τό σημεῖο, πίσ' ἀπὸ τὸν Α' καπετάνιο, ἀνοίγει, ἀργὰ-
ἀργά, τὴν πόρτα τοῦ ὑπνοδιαμερίσματος καὶ μπαίνει ὁ Βόλφ. Εἶναι
ξεσκούφωτος καὶ στὴ στολή του δὲν ὑπάρχουν διακριτικά)

Α' ΑΝΤΑΡ. (ἀντιλαμβάνεται πρῶτος τὸν Βόλφ καὶ σκιάζεται)

— Τὸ νοῦ σου καπετάνιε...

Τὸ νοῦ σου... (ὀρμᾷ καὶ καλύπτει τὸν Α' ΚΑΠΕΤ. μὲ τ' αὐτόματο,
σχεδόν, κολλητὸ στοὺς στήθος τοῦ Βόλφ)

Α΄ ΚΑΠΕΤ. (στρέφει, ξαφνιασμένος, κι' ἀφοῦ βεβαιωθεῖ πὼς δὲν ὑπάρχει κίντυνος, στὸν Α' ΑΝΤΑΡΤΗ)

— Ὕαστονε. (στὸ Βόλφ) Λοιπὸν ἐξήγα μας ποιὸς εἶσαι;

ΒΟΛΦ

— Εἶμαι ὁ Βόλφ.

Α΄ ΚΑΠΕΤ. (κατάπληκτος)

— Ὁ Βόλφ!...

ΟΛΟΙ

— Ὁ Βόλφ!...

Α΄ ΚΑΠΕΤ.

— Εἶσαι ὁ ταγματάρχης

τῆς Γκεσταπό, ὁ Γκέρχαρτ Βόλφ;

ΒΟΛΦ

— Ὁ ἴδιος.

Α΄ ΚΑΠΕΤ.

— Καὶ τότε

πὼς ἦταν καὶ δὲν ἔφυγες; Γιατὶ θαρρῶ πὼς μόνος
τὸ θέλησες κι' ἀπόμεινες.

ΒΟΛΦ

— Ναὶ εἶν' ἀλήθεια, μόνος

τὸ θέλησα.

Α΄ ΚΑΠΕΤ.

— Καὶ ποιὸς σκοπὸς σ' ὀδήγησε νὰ πάρεις
τέτοιαν ἀπόφαση.

ΒΟΛΦ

— Κανείς.

Α΄ ΚΑΠΕΤ. (θυμωμένα)

— Δὲ γίνεται. Πρὶν μείνει
ὁ Βόλφ, ὁ ἄγριος τύραννος, στὸν τόπο πρὸς χιλιάδες

ἀνθρώπους ἐβασάνισε καὶ σκότωσε, θὰ πρέπει
σκέδιο νὰ ἔβαλε μπροστὰ πανέξυπνο.

ΒΟΛΦ

— Κανένα

δὲν ἔχω σκέδιο, ἐκτὸς ἂν τέτοιο λογαριάζεις
τὴν πιθυμιά, τὰ χρέη μου, ἀκέρια, νὰ πληρώσω.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Τὰ χρέη; Μὲ ποιὸ τίμημα, χρέη σὰν τὰ δικά σου
νὰ ξεπληρώσεις δύνασαι;

ΒΟΛΦ

— Μὲ τὴ ζωὴ μου. Λένε

πὼς τίμημα πανάκριβο εἶν' ἡ ζωὴ. (Τελειώνοντας κάνει μερικά
βήματα πρὸς τὴ Μαρία, π' ἀπ' τὴν ἀρχή, πάνω της εἶχε καρφω-
μένο τὸ βλέμα. Σταματᾷ ξέμακρα, μὰ λίγο - λίγο ζυγώνει καὶ
τὴν ἐξετάζει λυπημένος. Κείνης τὸ πρόσωπο δείχνει τὸ συνηθισ-
μένο σκιάξιμο σὰ τὴν πλησιάζουν καὶ τίποτα παραπάνω. Δὲ τὸν
γνωρίζει)

Α' ΚΑΠΕΤ. (πλησιάζοντας)

— Τὴν ξέρεις;

ΒΟΛΦ (ποὺ δὲν περίμενε τὴν ἐρώτηση)

Πῶς;... Ναί, τὴν ξέρω τὴν φτωχή.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Ποιὰ εἶναι;

ΒΟΛΦ

— Ἡ ντροπὴ μου.

Ἡ πιὸ βαριά τῆς ζήτησής μου ντροπὴ. Αὕτὴ ποὺ λόγος
ἔστάθη στὴν ἀπόφασή νὰ μείνω κι' ἁμαρτίες
νὰ ξεπληρώσω μιᾶς ζωῆς. (Ὑστερ' ἀπὸ λίγο, ἀποφασιστικά)
Ἕτοιμος εἶμαι.

(Κάποιο τραγούδι π' από λίγο πρὶν ἀκούστηκε νὰ ζυγώνει, δυναμώνει τόσο πὺν κάνει φανερὸ πῶς ἡ ομάδα πὺν τὸ τραγουδᾷ, μπῆκε στὸ χτήριον τῶν Γραφείων. Φωνὲς ἔξ' ἀπὸ τὴν πόρτα διαφορετικές:)

— Ζήτωωω...

— Ζήτω τῶν καπετάνιων μας...

— Ζήτω τῶν ἀρχηγῶν μας...

(Μπαίνουν στὴ σκηνὴ τρεῖς κρατούμενοι. Ὁ ἕνας κρατᾷ δίσκον μὲ ποτήρια κρασί)

Α' ΚΡΑΤΟΥΜ. (μπαίνοντας)

— Γειὰ καὶ χαρά σας ἀρχηγοί.

Γ' ΚΡΑΤΟΥΜ.

— Γειὰ καὶ χαρὰ λεβέντες.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Καλῶς τ' ἀδέρφια. Γειὰ χαρά.

Α' ΚΡΑΤΟΥΜ. (παίρνοντας ὕψος ἐπίσημο)

— Γενναῖοι καπετάνιοι,

ἀπ' τοὺς λευτερωμένους μας, πὺν χαίρουνται τὸν ἥλιον

ὁρμήνειαυ ἔχουμε, σ' ἐσᾶς, τὰ μύρια εὐχαριστῶ τους

νὰ φέρουμε... (ἀντιλαμβάνεται τὸ Βόλφ, πὺν, σκιαγμένος, κρύφτηκεν

ὅσο μποροῦσε πὺν διακριτικά, πὺς' ἀπ' τὸν Γ' ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΝ)

Ὁ Βόλφ!... (δείχνει)

Β' καὶ Γ' ΚΡΑΤΟΥΜ.

— Ὁ Βόλφ!... (ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Β' ΚΡΑΤ. πέφτει ὁ δίσκος)

Α' ΚΡΑΤΟΥΜ. (πὺν δὲν πιστεύει στὰ μάτια του)

— Βλέπω καλὰ... ἢ μήπως

ἐσάλεψαν τὰ φρένα μου κι' ἄδικα μὲ τρομάζουν

τῆς φαντασίας πλάσματα;... Μιλήστε παλληκάρια...

μιλήστε... Εἶναι ζωντανός;...

Γ' ΚΑΠΕΤ.

— Ναί, ζωντανὸ μπροστά σου

θωρεῖς τὸ Βόλφ.

Γ' ΚΡΑΤΟΥΜ. (ὁρᾷ στὴν πόρτα καὶ βγαίνει φωνάζοντας)

— Ὁ Βόλφ... ὁ Βόλφ... Τὸν πιάσαμε λεβέντες
τὸν Βόλφ... Ἀκοῦτεεε... πιάστηκεν ὁ τύραννος, ἀδέρφια...

Α' ΚΡΑΤΟΥΜ.

— Τῆς δίκιας τιμωρίας σου ἐσήμανεν ἡ ὥρα,
καταραμένε. Τοῦτ' ἡ γῆς πού, ρήγας, κυβερνοῦσες
καὶ σκιαζούνταν τὸ βῆμα σου, ἔμελλε νὰ σοῦ γίνει
τάφος βαθύς.

Β' ΚΡΑΤΟΥΜ.

— Οἱ στεναγμοὶ μανάδων, πού τὸ γιό τους
ἅπάνθρωπα θανάτωσες, τῆς χήρας οἱ κατάρες
καὶ τ' ὀρφανοῦ τὰ βογγητά, τῆς μοίρας σου τὸ δρόμον,
ἄξεγραφτον, ἐχάραξαν.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Εὐκόλο εἶν' ἀδέρφια,
νὰ δώκουμε τὸ θάνατο σὲ κεῖνον ὅπου χρόνια
τὸν μοίραζεν ἀλύπητα κι' ἀντάμα μας τὸ δίκιο
θὰ 'χουμε. Ὅμως τὸ κακὸ μὲ τὸ κακὸ δὲ σιάζει
κι' ὁ θάνατος μὲ θάνατο κι' οὔτε τὸ δίκιο εἶναι,
παντοτινά του καὶ σωστό. Γι' αὐτούς, πού στοὺς πολέμους
μὲ τὴν καρδιά τους πίστεψαν, μιὰ θὰ 'πρεπε μεγάλη
καὶ ψυχοσώστρα παιδείη, εἰρηνικὰ νὰ ζήσουν
ἔμορφα χρόνια καὶ λαούς, π' ἀνάμεσά τους μῖσος
κι' ἀμάχη σπείρανε, τρανή, λεύτερους, μονιασμένους
κι' ἀδερφωμένους νὰ θωροῦν.

(Ἐξω γρικιέται χαλασμός, καθὼς οἱ λευτερωμένοι μάθανε γιὰ τὸ
Βόλφ καὶ κύκλωσαν, ὀλοῦθε, τὸ χτήριον τῶν Γραφείων. Ξεχωρίζουν
φωνὲς σὰν καὶ τοῦτες, ἀτομικὲς ἢ ὁμαδικές, οἱ ἀτομικὲς ἀπὸ
διάφορα πρόσωπα)

— Ποῦ εἶναι ὁ κακοῦργος...

— Ποῦ εἶν' ὁ τύραννος ὁ Βόλφ... — Θέλουμε νὰ τὸν δοῦμε...

— Βγάλτε τον στο παράθυρο... — Θάνατος στὸν κακοῦργο...
— Θάνατοος. — Θέλουμε τὸ Βόλφ. — Βγάλτε τον ἔξω. — Ἐξωωω.
(Στὸ μεταξύ μπαίνει μιὰν ὁμάδα κρατουμένων, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸ
Γ' ΚΡΑΤ. ποὺ βγήκε στὴν προηγούμενη σκηνή.)

Γ' ΚΡΑΤΟΥΜ. (μπαίνοντας)

— Νάτος ἀδέρφια. (Οἱ ἄλλοι μένουν γιὰ λίγο καρφωμένοι στὸν τόπο)

ΕΝΑΣ

— Χάροντα...

ΑΛΛΟΣ

— Φίδι φαρμακωμένο...

ΚΙ' ΑΛΛΟΣ

— Ἀκαρδε κι' ἄσπλαχνε φονιά...

Γ' ΚΡΑΤΟΥΜ.

— Κι' αὐτὸς ὁ μαῦρος διάολος

τὴ βρωμερή σου τὴν ψυχὴ θ' ἀρνιότανε, κακοῦργε...

(καθὼς ὅλο καὶ περισσότεροι κρατούμενοι μπαίνουν στὴ σκηνή
καὶ γίνεται φανερὸ πὼς ἔχουν ἄσκημες διαθέσεις, οἱ Β' καὶ Γ'
καπετάνιοι κι' ὁ Α' ΑΝΤΑΡ. ὀδηγοῦν τὸ Βόλφ πίσ' ἀπὸ τὸ Γρα-
φεῖο καὶ παίρνουν μπροστά του θέση προστατευτικὴ. Μόνον ὁ Α'
ΚΑΠΕΤ. μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος, στέκετ' ἀντιμέτω-
πος σ' αὐτοὺς ποὺ μπῆκαν καὶ ποὺ δὲν τολμοῦν νὰ προχωρήσουν
πιο πέρα. Φωνὴ ἀπὸ τὴ σκάλια.)

— Τὶ τὸν κρατᾶτε τὸν φονιά;...

(Φωνὴ ἀπὸ τὴν αὐλή.) — Θάνατος στὸν κακοῦργο...

(Πολλὲς φωνές) — Θάνατος... θάνατος στὸ Βόσορφ...

(Ὁ Α' ΚΑΠΕΤ. προχωρεῖ σιὸ παράθυρο καὶ τ' ἀνοίγει. Στ' ἀντί-
κριμά του οἱ κρατούμενοι τῆς αὐλῆς βουβαίνονται καὶ περιμένουν)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Ἀδέρφια, τὸ θυμὸ σας

γρικῶ, τὸν ἀσυγκράτητο καὶ τὴ μεγάλη φλόγα
τῆς ἐκδικήτρας σας ὀρμῆς. Στὰ χέρια σας κρατᾶτε
τὸν ἀνελέητο φονιά, ποὺ μ' ἀδερφῶν σας τάφους

ἀμέτρητους, τούτη τῇ γῆς ἔσπειρε. Τὸν κακοῦργο
πού, στάλα - στάλα, ρούφηξε τὸ αἷμ' ἀπ' τὰ κορμιὰ σας,
ἀψὶ ποτό, στ' ἀχόρταγο μεθύσι τοῦ πολέμου.
Τὸν κλεισοσπίτη Χάροντα καὶ τὸν ὄχτρο τοῦ γέλιου,
πού, χρόνους τρεῖς, τὸν πόνο σας τρέφονταν. Γιὰ κακοῦργους
καὶ δολοφόνους σὰ κι' αὐτόν, τόλμη καμμιὰ δὲ θὰ ἔχα
ἀπὸ τὰ ἴδια θύματα συμπόνια νὰ ζητήσω
καὶ σχώρεση. Ὅμως σωστὸ κι' ἀντάμα δίκιον εἶναι
νὰ μάθετε καὶ τῇ στερνῇ τὴν πράξῃ του. Ἀδέρφια,
τὸν Βόλφ δὲν τότε πιάσαμε σὲ μάχη. Μοναχὸς του
στὸν τόπ' αὐτὸν ἀπόμεινε, μ' ἓνα σκοπό, τὰ χρέη,
π' ὀλοζωῆς χρεώθηκε, σὲ ἀνομίας ἔργα,
νὰ ξεπληρώσει σήμερα μὲ τὴ ζωὴ του. Χρέος
στοὺς στρατοδίκες βέβαια στέκει, τὴν πράξῃ τούτῃ
νὰ κρίνουν. Ὅμως καὶ γιὰ μᾶς, τὴν τέτοια του μετάνοια
νὰ σεβαστοῦμε ὀλόψυχα κι' ὅταν θὰ τὸν περνοῦνε
ἀνάμεσά μας, πνίγοντας τὸ δίκιο τοῦ θυμοῦ μας
ξέσπασμα, πράξ' εἰρηνικὴ, ἀσάλευτοι στὸν τόπο
κι' ἀμίλητοι νὰ μείνουμε. (Περιμένει λίγο κι' ὅταν, ἀπὸ τὸ θόρυβο,
βεβαιώνεται πὼς δὲν τοὺς ἔπεισεν, ὀλότελα, συνεχίζει.)

Ἀδέρφια, δὲν ἀξίζει

μ' ὄργητα νὰ νοθεύουμε τὴν ἄφραστη χαρὰ μας
τοῦ λυτρωμοῦ κι' ἀσχώρετο, τοὺς χτεσινοὺς δεσμῶτες
τῶν πονεμένων μας κορμιῶν, τὰ μάτια, τὴν ψυχὴ μας,
τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μας, δεσμῶτες νὰ κρατοῦμε
τοῦ μίσους. Ἐξανάνθισε στὸν τόπο μας, ἀδέρφια,
τῆς λευτεριάς ἢ πασκαλιά. Γιορτάζουν τὰ βουνά μας
κι' ὁ οὐρανὸς λουλούδισε χαμόγελα καὶ κρίνους.
Στρέψτε τὸ βλέμα, λεύτερο, νὰ βρεῖ καὶ νὰ χουφτώσει
τῆς ὁμορφιάς τὸ ξέχειλο κροντήρι καὶ στὰ χεῖλια
τῆς διψασμένης σας ψυχῆς, εὐλαβικὰ νὰ φέρει
τὸ θεϊκὸ τὸ κέραςμα. Τὰ πόδια σας ἀφήστε,
ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ντροπῆς τ' ἀνθρώπου, νὰ σᾶς φέρουν
σὲ τόπους, ὅπου καρτεροῦν, χρόνια καὶ χρόνια τώρα,
ν' ἀνθίσουνε στὸ βῆμα σας καὶ τὰ φτωχὰ σας χέρια,

ἀπλῶστε, μὲ ἀπόφαση, σ' ὅλες τῆς γῆς τὶς ἄκρες
ἀπ' ὅπου, χέρια, πάλλευκα, μυριάδες, καρτεροῦνε
γιὰ τῆς φιλιάς τὸ σφίξιμο.

(Περιμένει λίγο. Τούτῃ τῇ φορὰ γίνεται φανερὸ πὼς τοὺς ἔπεισε.
Οἱ ἔ'ω διαλύονται, βουβοί, κι' αὐτοὶ ποὺ γέμιζαν ἓνα μέρος τῆς
σκηνῆς, βγαίνουν, μὲ τὰ κεφάλια ριγμένα στὸ στῆθος.)

Ὡρα καλή, ἀδέρφια.

(Στρέφει. Στοὺς καπετάνιους καὶ τοὺς ἀντάρτες.)

* Ἀμεῖτε στὴ δουλειά σας ἀδέρφια. Στείλτε τοὺς γερούς
στὰ σπίτια καὶ τοὺς ἄλλους, π' ἀνημποροῦν, συντρέξετε.
(Οἱ καπετάνιοι κ' οἱ ἀντάρτες βγαίνουν)

ΒΟΛΦ (σηκώνοντας τὸ κεφάλι)

— Εὐχαριστῶ... Ἄν μοῦ 'μελλε νὰ ζήσω κι' ἄλλα χρόνια,
τοῦτο τὸ μέγα μάθημα, πάντα μου θὰ θυμόμουν.

Ὅμως μήτε μοῦ μέλλεται... καὶ μήτε ποὺ τὸ θέλω.

(Κάνει μερικὰ βήματα πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαρίας καὶ σταματών-
τας ξέμακρα, ὅπως καὶ τὴν πρώτη φορὰ, τὴν παρακολουθεῖ λυπη-
μένος)

Α' ΚΑΠΕΤ. (ξυγώνοντας)

— Εἶπες γι' αὐτὴ τὴ δύστυχη, πὼς εἶναι τῆς ζωῆς σου
ἡ πιὸ τρανὴ κι' ἀσήκωτη ντροπὴ. Γιὰ μᾶς, ἐστάθη
ἀδύνατο τὸ δράμα τῆς νὰ μάθουμε, παρ' ὅλο
π' ὥρα πολλὴ πασκίσαμε, γιατί, καθὼς τὸ βλέπεις,
ἐσάλεψαν τὰ φρένα τῆς κι' ἀπόκρεση δὲ δίνει
σωστὴ καμμιὰ. Λοιπόν, σ' ἐσέ, λέω, πὼς στέκει χρὸς
νὰ πεῖς τὴν ἱστορία τῆς κ' ἔτσι νὰ βοηθήσεις
νὰ τὴ συντρέξουμε.

ΒΟΛΦ

— Σωστά. Σκέδιο τό 'χα, μόνος

κι' ἀρώτητα νὰ τήνε πῶ, μήπως καὶ ξαλαφρώσω
τ' ἀσήκωτο πού, στὴν καρδιά, μὲ πιλατεῦει βάρος.

(Ζυγώνει περισσότερο στὴ Μαρία)

Ὁ σκοτωμένος ποὺ κρατᾷ καὶ νανουρίζει, ξένος
τῆς εἶναι κι' ἀνεγνώριμος. Γι' ἄλλονε ὁ καῦμός τῆς

κι' ὁ πόνος ποὺ τῆς σάλεψε τὰ φρένα. Γιὰ τὸ γιό της...
Τὸ γιό μας, ποὺ τῆς σκότωσα...

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Τὸ γιό σας !

ΒΟΛΦ

— Ναί... Τὸ γιό μας...

Στὸν περασμένο πόλεμο, βαριά τραυματισμένους
σὲ μυστικὴν ἀποστολή, στὸν τόπο σας, τὴν πόρταν
ἐχτύπησα μικροῦ σπιτιοῦ... Μὲ δέχτηκαν. Καὶ δίχως
νὰ λογαριάσουν πὼς ὀχτροὺς ἦμουν, μῆνες καὶ μῆνες
μὰνα καὶ κόρη, πάσκισαν νὰ γιάνουν τὸ κορμί μου
κι' ἀπὸ τοῦ Χάρου μ' ἔσωσαν τὰ δόντια. Ὅμως κείνη
τὴ φοβερή, ποὺ στὴν καρδιά μὲ κάτεχεν, ἀρρώστεια,
τὸ μῖσος γιὰ τὸν ἄνθρωπο, π' ἀντίλεγε μὲ θάρρος
στῆς Γερμανίας τὶς βουλὲς καὶ τοῦ πολέμου, στάθῃ
ἀδύνατο νὰ γιάνουνε. Κι' ἀντὶς τὰ εὐχαριστῶ μου
πρὶν φύγω — ὅπως ἔφυγα κρυφὰ μέσα στὴ νύχτα —
ἀπάνθρωπα πιλάτεψα τῆς ἄβγαλτης μικρούλας
τὰ σπλάχνα καὶ στὴν πάναγνη μήτρα της, τὴ σπορά μου
ἔσπειρα, τὸν ἀνίκητο... τὸ γιό μου... τὸν ὀχτρό μου...
(δυσκολεύεται καὶ σταματᾷ)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Πρὶν τὸν σκοτώσεις, ἤξερες πὼς ἦτανε παιδί σου;
Ἦ μήπως ἔμαθες ἀργά;

ΒΟΛΦ

— Μακάρι νὰ 'ταν ἔτσι...

Μακάρι νὰ μὴν ἤξερα... Μὰ τό 'ξερα...

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Καί... τότε

γιατὶ τὸ σκότωσες;

ΒΟΛΦ

— Γιατί;... Μήπως σωστή δὲν ἦταν
ἡ σιχασιὰ πού μου ἔφτυσε;... Δίκιο δὲν εἶχε τάχα
σὰ μ' ὀνομάτισε φονιά;... Καὶ πῶς ἐγώ, πατρίδα
τῇ Γερμανίᾳ πείσμως πῶς εἶχε καί... πατέρα
ἐμένανε;... Τὸ σκότωσα... Σκότωσα τὸ παιδί μου...
Ἄργα πολὺν κατάλαβα τὸ λάθος μου... Τοῦ τό πα...
Πρὶν μῆτε, πῆγα στὴν αὐλὴ... καὶ βρῆκα τό... κορμί του...
Τ' ἀγκάλιασα... τὸ φίλησα... Τοῦ πα... πῶς εἶχε δίκιο...
Πῶς ἤμουν... ἄκαρδος φονιάς... Κακοῦργος... ἀπ' τοὺς λίγους
Δὲν μ' ἄκουσε... Ἦταν ἄργα .. Δὲ μ' ἄκουσε... Μονάχα...
χαμογελοῦσε...

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Γεύομαι τὴ συντριβὴ σου.

ΒΟΛΦ

— Ὅχι...

Λύπησιν δὲ μου πρόκειται... Κακοῦργοι σὰν κ' ἐμένα
καὶ τῆς μετάνοιας τὸ καλὸ ντροπιάζουν...
(Σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο, μπαίνει ὁ Α' ἀντάρτης)

Α' ΑΝΤΑΡ. (χαιρετᾷ)

— Καπετάνιε,

ὁ στρατηγὸς μας ἔφτασε καὶ σᾶς ζητάει.

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Φτάνω

ἁμέσως. Κλείδωσε καλὰ τὴν πόρτα. (Στὸ Βόλφ)

Ξεκουράσου,

ὥσπου νὰ πάρω διαταγὴ γιὰ τὸ Στρατοδικεῖο.

Μπορεῖ νὰ ῥθεῖ κι' ὁ Στρατηγός.

(βγαίνουν)

ΒΟΛΦ

— Κανεῖς δὲ θὰ προφτάσει

νὰ μοῦ μιλήσει... Τέλειωσε...

(Ζυγώνει στὴ Μαρία καὶ σκύβει πάνω της)

Μαρία... Κοίταξέ με

Μαρία. Εἶμαι ὁ Βόλφ... Ὁ Βόλφ... Δὲ μὲ θυμᾶσαι... Εἶμαι ὁ Βόλφ....

Μαρία, πάσκισε νὰ συνεφέρεις... Ὑελα...

Τ' ἀκοῦς Μαρία, πάσκισε νὰ θυμηθεῖς καλὴ μου...

Ὁ Βόλφ σοῦ κρένει... ὁ φονιάς.....

Πῶς γίνεται Μαρία...

νὰ μὴ θυμᾶσαι... Πῶς μπορεῖ νὰ ξέχασες τὸ κλάμα καὶ τὶς κατάρεις;...

ἌΔικα... Πηχτὸ τὴν τριγυρίζει

σκοτάδι... Ὅμως δὲ μπορεῖ... δὲν κάνει... Πρέπει .. πρέπει νὰ θυμηθεῖ... (Γονατίζει δίπλα της καὶ τῆς ἀρπάζει τὰ χέρια)

Τ' ἀκοῦς... τ' ἀκοῦς Μαρία;... Πρέπει... Πρέπει νὰ συνεφέρεις... Τὸ φονιὰ τὸν Βόλφ ἔχεις μποστὰ σου...

Τὸν Βόλφ... Αὐτὸν ποὺ σκότωσε τὸ γιό σου... Τὸν κακοῦργο ποὺ τράφηκε τὸν πόνο σου.....

Μαρία, σὲ ἱκετεύω

θυμήσου... Βρίσε με φονιὰ Μαρία... Ναὶ τὸ θέλω...

πολὺ τὸ θέλω... Βρίσε με φονιὰ... πέ με κακοῦργο...

Πέ με κακοῦργο... φτῦσε με Μαρία... φτῦσε... φτῦσεεεε...

(Ἀρπάζει τὸ κεφάλι του μὲ τὰ δυὸ χέρια καί, γιὰ λίγο, μένει ἀκίνητος. Ξάφνου τινάζεται)

Μαρία... Τὰ σκοτάδια σου, ἐγὼ θὰ ξεδιαλύνω...

Ἐγώ, τ' ἄρρωστο λογικό, θὰ ξαστερώσω πάλι...

Τ' ἀκοῦς... τ' ἀκοῦς; Περίμενε... Περίμενε Μαρία...

(Ὁρμᾷ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ὑπνοδιαμερίσματος)

ΜΑΡΙΑ

— Σούονους... Ποιὸς βροντᾷ τὰ σίδερα... Δὲ ντρέπεστε κομμάτι νὰ τραγουδάτε σύννηχα;... Δὲ ντρέπεστε νὰ κλαῖτε;...

Καλά... καλά... Τότες κ' ἐγώ... δὲ σᾶς τρατάρω μέλι...

(Σιάζει τὰ μαλλιά στο μέτωπο τοῦ νεκροῦ Γκρόσε καὶ ξανατραγουδᾷ τοὺς δυὸ πρώτους στίχους τοῦ νανουρίσματος).

Κοιμᾶται τὸ πουλάκι μου
Κ' ἐγὼ τὸ νανουρίζω
Κ' ἐγὼ τὴν κούνια του κουνῶ
γλυκὰ νὰ τὸ κοιμίζω...

(Σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ὑπνοδιαμερίσματος μπαίνει ὁ Βόλφ, σηκώνοντας τὸ πτώμα τοῦ Ζήση. Προχωρεῖ μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ πρόσωπο τῆς Μαρίας καὶ τ' ἀπιθώνει μπροστά της. Κεῖνη παρατηρεῖ τὸ νεκρὸ κορμὶ μὰ δὲ συνέχεται.)

ΒΟΛΦ

— Μαρία,... εἶν' ὁ γιόκας σου... Ὁ Ζήσης... Δὲ θυμᾶσαι
τὸ Ζήση;... τὸ παιδάκι μας;....

Μαρία, κοίταξέ τον

στὸ πρόσωπο... Θυμήθηκες καλὴ μου;.. Τὸ παιδί σου...
τ' ἀγόρι σου ἔχεις προστά... τὸ σπλάχνο σου....

Μαρία,...

κοίταξε τὸ γερὸ κορμὶ πού δὲ σαλεύει... Βλέπεις;...
'Εγὼ τὸ σκότωσα... 'Εγώ... Κι' αὐτὰ τὰ χεῖλια,... κοίτα...
ἐγὼ τὰ βούβανα... Μ' ἀκοῦς;... 'Εγὼ μέσ' στὴν καρδιά του...
σημάδεψα μὲ σίδερο....

Μαρία,... Εὐπνα... ξύπνα...

Συνέφερε καὶ βρῖσε με Μαρία... Πῶς ἀντέχεις...
πῶς δύνασαι τὸν ἄκαρδο φονιὰ νὰ βλέπεις;... Εὐπνα...
ξύπνα Μαρία... δὲν ἀκοῦς;... Σκότωσα τὸ παιδί σου...
σκότωσα τὸ παιδάκι μας... τὸ σπλάχνο μου... τὸ γιό μου...

.
"Αδिका. Σὲ δυὸ πτώματα μιλῶ... Δὲ θὰ μὲ βρῖσει
κανεῖς... Κανεῖς στὸ πρόσωπο δὲ θὰ μὲ φτύσει...

Σώνει

λοιπόν... Τοῦ τέλους σήμανεν ἡ ὥρα....

(ἀνοίγει μυστικὴ θηκούλα τοῦ δαχτυλιδιοῦ του καὶ καταπίνει φαρμάκι).

Φεύγω... Φεύγω

Μαρία... Καὶ δὲ μ' ἔνοιωσες... (τὸν πιάνουν πόνοι)

"Ωχ... ὦωωχ... μ' ἀνάβει... καίει...

Λίγο νερό... λίγο νερόοο... Τρέξε Μαρία... καίειειει...

(προσπαθεῖ νὰ τρέξει στὴν πόρτα, μὰ, μόλις σηκωθεῖ, σωριάζεται καὶ πασχίζει, μὲ χέρια καὶ γόνατα, νὰ φτάσει)

Λίγο νερόοοο... λίγο νερόοοο... (ἀντιλαμβάνεται τὸ μάταιο τῆς προσπάθειας καὶ στρέφει, πάνω στὴν κοιλιά, πρὸς τὴ Μαρία)

Ἔρχο..μαι... γιέ... μου... Νά 'μαι...

(Καθὼς εἶναι μπρούμητα, πεθαίνει, μὲ τὰ χέρια τεντωμένα πρὸς τὸ πτώμα τοῦ Ζήση. Τὴν ἴδιαν ὥρα, ἀνοίγ' ἡ πόρτα, μ' ὄρμη καὶ μπαίνουν οἱ Α' καὶ Β' ΚΑΠΕΤ. οἱ Α', Β', Γ' ἀντάρτες κ' ἓνας ὄμιλος κρατουμένων — ὁ ΧΟΡΟΣ τοῦ τέλους.)

Α' ΑΝΤΑΡΤ. (μπαίνοντας πρῶτος)

— Τὸν ἄκουσα ποὺ φώναζε, νερό... Τὸν βλέπεις;... Νάτος...

(Οἱ Α' καὶ Β' ΚΑΠΕΤ. τρέχουν, ἀναποδογυρίζουν τὸ Βόλφ, κι' ἀφουγκράζονται τὴν καρδιά του.)

Α' ΚΑΠΕΤ.

— Πέθανε.

Β' ΚΑΠΕΤ. (βλέποντας τὸ δαχτυλίδι)

— Φαρμακώθηκε...

Α' ΑΝΤΑΡ. (βλέποντας τὸ πτώμα τοῦ Ζήση)

— Κι' αὐτὸ τὸ τρίτο πτώμα;

Θαρρῶ πὼς ἓνα βρήκαμε μπαίνοντας. Τίνος νὰ 'ναι;

Α' ΚΑΠΕΤ. (ζυγώνει καὶ καταλαβαίνει)

— Τοῦ γιοῦ του εἶναι... π' ἄπρεπα σκότωσε. Μοῦ τὴν εἶπε τὴν ἱστορία... Μοναχά μοῦ 'κρυψε τὸ στερνό του σκέδιο, στὴν τρισδύστηχη μάνα νὰ παραδώσει τὸ σκοτωμένο τῆς παιδί...

.

Μετάνοιωσε γιὰ ὅλα...

Κι ὅσο κακοῦργοι σὰν κι' αὐτὸν θὰ μετανοιώνουν, φόβο δὲν ἔχω γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

(δείχνοντας τὰ πτώματα) Πάρτε τα καὶ τὰ τρία.

(‘Ο Β’ ΚΑΠΕΤ., οἱ ἀντάρτες καὶ δυὸ κρατούμενοι, σηκώνουν τὰ πτώματα καὶ προχωροῦν στὴν πόρτα. ‘Ο Α’ ΚΑΠΕΤ. ζυγώνει τὴ ΜΑΡΙΑ, π’ ἀπ’ τὴν ὥρα τοῦ ψυχοραγιοῦ τοῦ Βόλφ, παράτησε τὸ πτώμα τοῦ Γκρόσε κι’ ἄρχισε νὰ δείχνει ἐνδιαφέρο γιὰ τὰ διαδραματιζόμενα, δίχως νὰ συνέφερεν ὁλότελα καὶ τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι.)

— “Ελα μαγούλα, ... Πᾶμε πιά....

(‘Η Μαρία σηκώνεται τσακισμένη κι’ ἀφίεται νὰ τὴν ὀδηγήσουν ἔξω.)

ΧΟΡΟΣ

— Χρέος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους
καὶ τοὺς λαοὺς τούτης τῆς γῆς, τῆς χλιοματωμένης
στέκεται πρῶτο, τ’ ἀκριβὸν τὸ κέρδος, τὴν εἰρήνην,
καθὼς τῶν ἴδιων τοὺς ματιῶν τὸ φῶς νὰ προστατέψουν
καὶ σιῶν ἀνόμων τὶς βουλές, πὺν πάντα θὰ πασκίζουν
γιὰ τῶν πολέμων κέρδητα, μὲ πείσμα ν’ ἀγρυπνοῦνε.

(Καθὼς ὁ ΧΟΡΟΣ κινεῖται πρὸς τὴν ἔξοδο, πεύτ’ ἡ

ΑΥΛΑΙΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- 1) ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ - ποιήματα 1953.
- 2) ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ - ποιήματα 1956.
- 3) ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ - τραγωδία 1957.

ΤΥΠΩΘΗΚΕ :

σ τ ο ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
«ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ»
Βασ. Ἡρακλείου 20 — Θεσ/νίκη
τ ο ν Ι Ο Υ Λ Ι Ο τ ο ῦ 1957